

АНДРЕЙ КИРЯКОВ
ПОСЛЕДНИТЕ ДНИ НА
СИДХАРТА ГАУТАМА
БЪЛГАРСКАТА СУТРА

chitanka.info

ОТ АВТОРА

Написването на тази книга нямаше да е възможно без безкористния труд на десетки учени, изследователи, войници, авантюристи, издирили и превели свещените будистки текстове. Този процес, особено интензивен от края на осемнадесети до началото на двадесети век, прави възможно запознаването на западния читател с множество съкровища на будистката етика и мъдрост, съхранени в будистките манастири в Индия, Шри Ланка, Тибет, Китай, Индокитай и други места на Азиатския континент.

Преведени от санскрит, пали, тибетски език и т.н. на някои от популярните западни езици, като английски, немски, френски, руски и други, тези свещени будистки текстове стават достояние на широк кръг заинтересовани читатели от Европа и Северна Америка, влизат в контакт с достиженията на западната мисъл и философия. Това общуване между източната мъдрост и Запада, ражда нови теми за размисъл и дискусия, обогатява общочовешката мисъл и култура.

Съпоставянето и взаимодействието на християнската и будистката етика е до голяма степен безконфликтен и плодотворен процес. Въпреки това доброто познаване и разграничаване на двете религиозно-морални учения е желателно, а понякога и задължително.

Поради известни на всички културно-исторически причини, запознаването на българския читател с върховите достижения на будистката етика и мисъл, като Дхармапада (словата на Буда) и Лалитавистара (своеобразна биография на Буда), закъснява погледнато във времето.

Не са много и преводните книги, разглеждащи появата и развитието на будистката доктрина, появата и оформянето на различните школи, махаяна, хинаяна, ваджраяна и т.н. и тяхното развитие и разпространение сред различните общности и народи, и не на последно място книги описващи живота и делата на Сидхарта Гаутама — Пробудения, основателят и първоначалният двигател на

всичко това, което познаваме днес под обобщеното название „будизъм“.

Привлечен от мъдростта и мистиката на будистката доктрина, през зимата на 2008/2009 година осъществих дълго планираното посещение на Индия и свещените за будизма места, в северната част на страната — Бодхгая, Раджгир, Сарнат, Кушинагар.

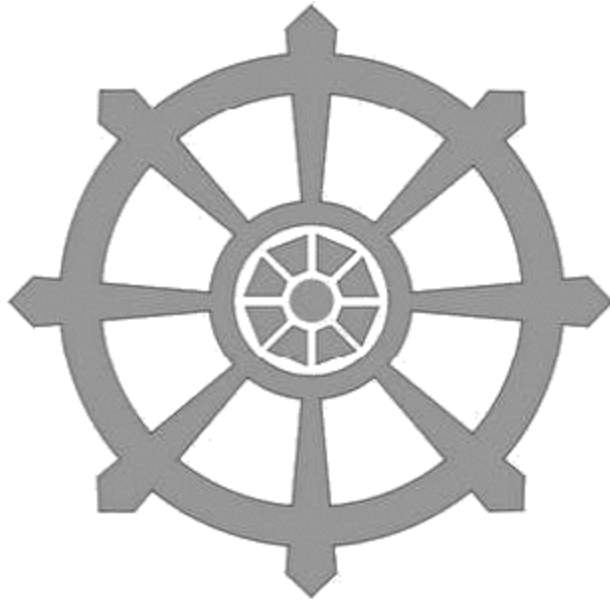
Резултат от тази тримесечна обиколка, както и от многогодишния ми интерес към източната мъдрост и будизма в частност, е появата на книгата „Последните дни на Сидхарта Гаутама“. Книгата разказва за живота и делата на принца от рода на Саките, преодолел предизвикателства на живота, потушил своите страсти и желания, подчинил собственото си непокорно Аз.

Надявам се тази впечатляваща история, да допринесе за по-пълното и точно познаване на процесите свързани с появата и развитието на будизма, както и да достави приятно духовно преживяване и нравствено извисяване на уважаемия читател.

*Съставена от Андрей Киряков на базата на старите източници
и свещените будистки текстове*

ЧАСТ I

ГЛАВА 1

Сидхарта Гаутама, принц от рода на Саките, седеше потънал в медитация, под голямото дърво асатта, близо до свещения кладенец. Малки и големи птички кацаха по главата и раменете му, пъстри катерички прибягваха наоколо и се катереха по тялото му, но нищо не можеше да смути неговата дълбока концентрация.

След дълги месеци на пост и медитация, тялото на принца беше претърпяло трансформация, срещана рядко дори и сред най-прочутите аскети в царство Магадха. Кожата на принца, бяла по рождение, беше придобила такъв цвят, че някои от тези, които виждаха принца, казваха: „Аскет Гаутама е черен“. „Не, аскет Гаутама е кафяв“, казваха други. „Не, цветът на кожата му е кремав“, отбелязваха трети.

Видът на тялото му предизвикваше у едни страх, у други отвращение, а при трети религиозно преклонение. Краката и ръцете му бяха така отслабнали, че приличаха на стеблата на лозница, жилести и сухи. Гръдният му кош беше изпъкнал и ребрата му стърчаха навън като мертеци от покрива на стар навес. Коремът му беше хлътнал така, че когато опреше ръка до него, усещаше гърба си, а когато опреше ръка до гърба си, можеше да усети предната част на тялото си. Гръбнакът му се открояваше като подредени едно върху друго прешлени от вретено, а задните му части, от дългото седене, се бяха втвърдили и същевременно отслабнали така, че приличаха на стъпалата на камила. Кожата на лицето му беше изсъхнала, сбръчкана и потъмняла. Очите му бяха хлътнали дълбоко навътре в очните ябълки, а светлината в тях беше потънала, подобно на слънчевата светлина, която потъва в дълбок кладенец.

Съзнанието и животът бавно гаснеха в принца, но нищо не можеше да сломи неговата воля по пътя към отдавна поставената цел — подчиняване на тялото и ума, окончателно освобождение, нирвана.

Наблизо седяха петима брахмани-аскети, които бяха напуснали доброволно своята жреческа каста. Никой от тях не притежаваше волята на Сидхарта по пътя му към освобождение, но от известно време те следваха принца, защото разсъждаваха така: „Сидхарта

Гаутама е милосърден и благороден. Ако той открие истинското учение и постигне просветление, ще сподели знанието си с нас“.

ГЛАВА 2

Бяха изминали близо шест години, откакто Сидхарта напусна престолния Капилавасту. Царството на Саките не беше голямо, но обхващаше една плодородна и красива област по течението на река Ачирават, в подножието на Снежните планини. Судходана, бащата на Сидхарта, принадлежеше към съсловието на кшатриите, наследствени войни и умели администратори. Той управляваше подвластните му земи благоразумно, като умееше да се изразява добре и да убеждава противниците си със силата на словото, а не със силата на оръжието. Въздържаше се от ядене на месо, което беше рядкост сред представителите на саките и другите сродни с тях светлокожи народи, дошли от Запад и населили преди столетия северните области на обширната Джамбудвипа.

Судходана беше женен и обичаше съпругата си Майя, принцеса от съседното царство на Колиите. Принцеса Майя беше светлокожа, стройна и с правилни черти на лицето. Подобно на Судходана, също се въздържаше от ядене на месо и от приемане на упойващи напитки. Беше щедра и при необходимост милосърдна, не обичаше непристойните помисли, презираше кражбата и лъжата.

В деня, в който Сидхарта бе заченат, Майя сънува чуден сън. Четирима велики царе, дошли от четирите посоки на света, вдигнаха нея заедно с леглото ѝ, след което я отнесоха близо до красиво езеро, в подножието на Снежните планини. Там тя бе изкъпана и облечена в небесни дрехи, накичена с цветя и поръсена с благоухания. Великите царе я отведоха в близката сребърна планина, в къща цялата от злато и я положиха върху красиво и богато украсено ложе. Бял слон, който държеше бял лотос с хобота си, се завъртя около леглото ѝ три пъти и след това влезе в утробата ѝ.

Зарадвана, но и малко притеснена, на следващото утро, царицата сподели съня си със Судходана. Озадачен, той повика осем жреци-брахмани, дари ги с дарове и ги помоли да разтълкуват съня на царицата. Брахманите мълчаха известно време, след това тихо обсъдиха помежду си знаците от съня и накрая един от тях застана

пред царя и рече: „Не се притеснявай, Царю! Царицата е заченала мъжка рожба, не женска, и ти скоро ще имаш син. И не какъв да е син, а такъв достоен да бъде господар на целия свят!“ Зарадван Судходана отпрати жреците.

Бременността на Майя продължи повече от очакваното. Наближаваше десетият месец от зачатие на детето, а тя все още не можеше да роди. Придворният лекар и жени вещи и опитни, я посъветваха да предприеме разходки и някои упражнения, за да се освободи по-бързо и по-лесно от тежкия товар. За разходки Майя избра приятната и спокойна местност Лумбини, недалеч от Капилавасту. Тук, далеч от хорските очи, тя извършваше някои упражнения, така както я бяха посъветвали. По време на една от разходките си, Майя усети настъпването на родилните болки.

Чудно беше раждането и появата на детето на белия свят. За разлика от другите жени, които раждат легнали, Майя роди детето си изправена, като се държеше за изкривеното стебло на едно младо дърво от рода салва. Също така, за разлика от другите жени, които раждат на деветия месец, тя роди детето си точно на десетия. Небесна сила пое детето, преди то да докосне земята, издигна го нагоре и го представи пред майка му. Тя чу глас от небето, който каза: „Радвай се жено, роди ти се славен син!“ В същия час от небето заваля дъжд, едновременно топъл и студен, който окъпа майката и новороденото.

Голяма беше радостта на Судходана от сдобиването с наследник. В същото време той виждаше, че любимата му съпруга си отива. Майя не можа да понесе тежката бременност и на седмия ден след раждането на детето почина.

По същото време син роди и Махапраджапати, сестрата на Майя. На нейните грижи Судходана повери и малкия Сидхарта. Судходана страдаше искрено за любимата си Майя, но царските задължения изискваха той да има пълноправна съпруга до себе си. Така Махапраджапати зае мястото на сестра си Майя. Тя притежаваше повечето от достойнствата на предишната царица. Беше грижовна и внимателна към малкия Сидхарта, но не можеше да замени изцяло родната му майка. Сидхарта усещаше липсата на истинската си майка и често плачеше. За да внесе успокоение в мислите на невръстния си син, Судходана нареди в двора на двореца да бъдат направени три изкуствени езерца. В едното поставиха бели лотоси, второто украсиха

с розови лотоси, а третото със сини. Няколко бели гъски, които започваха да махат с крила и да хъскат при появата на змия или някоя друга опасност, винаги придружаваха разходката на невръстните деца в парка.

Всички в двореца проявяваха особено внимание към престолонаследника. Судходана беше издал изрична заповед по отношение сигурността на младия принц. Царят полагаше голямо старание за това, Сидхарта да расте спокойно, далеч от житейските проблеми, необезпокояван повече от превратностите на съдбата.

След шестата година започна обучението на принца. Заедно с още няколко деца от благородните фамилии, близки до царския род, Сидхарта започна да посещава мястото, където учени люде преподаваха на малките деца изкуствата на писането, четенето, смятането, музиката, рисуването. В свободното си време, децата излизаха извън голямата палатка, тичаха, бореха се едно с друго и си играеха, или просто наблюдаваха околния свят.

Като наследник на кшатриите-воини, скоро принцът започна да изучава и изкуствата, свързани с войната — стрелба с лък и мятане на копие, боравене с меч, яздене на кон и боен слон, както и управление на колесница.

Сидхарта израсна здрав и красив момък. По ръст превъзхождаше връстниците си, а физическата му сила беше голяма. Когато принцът навърши шестнадесет години, дойде време да си избере съпруга. Поради тази причина Судходана изпрати известие до дворовете на съседните царства — на Колиите, на Малите и голямото царство Кошала. Извести за събитието и фамилиите в Капилавасту. Сред всички благородни девойки, достигнали възрастта за женитба, една се отличаваше със своята красота и поведение. Това беше Ясодара, братовчедка по майчина линия на Сидхарта. Тя беше родена в същия ден и в същата година, в която беше роден принцът. Привличането между двамата млади беше силно и спонтанно.

Цар Судходана устрои голямо сватбено тържество, което продължи дълго и на което присъстваха много хора. Всички се веселиха, а след сватбата личният кочияш и добър приятел на Сидхарта Чана, разведе с колесницата, впрегната в четири бели коня, младата двойка из града. Навсякъде, откъдето преминаваха, двамата

млади предизвикваха възхищение с вида и великолепието си, сред жителите на Капилавасту.

ГЛАВА 3

Изминаха дванадесет години, откакто Сидхарта и Ясодара живееха заедно. Един след друг минаваха сезоните. Пролетта сменяше студената зима, лятото сменяше пролетта, дългите дъждовни дни — топлото лято.

Принцът посещаваше заедно с баща си събранието на старейшините, срещаше се с гостите, които идваха в двореца, извършваше церемонии и изучаваше принципите на царското управление. Тялото му беше силно и здраво, косата му буйна и черна, брадата също, но той все още нямаше наследник.

В деня на своя двадесет и осми рожден ден, Сидхарта повика Чана и рече:

— Впрегни конете в колесницата. Довечера очаквам гости. Искам преди събитието да се разходя в парка.

Скоро Чана беше готов и двамата заедно с принца потеглиха извън дворцовите предели. Времето беше все още пролетно и не много горещо. Сила и радост изпълваха принца в този ден.

Когато излизаха от града, близо до градската порта, те видяха един старец. Човекът беше твърде стар, с рядка посивяла коса, сбръчкано лице и изпочупени зъби, а съсухреното му тяло беше превито на две. В ръката си държеше пръчка, с която се подпираше на земята, но при все това тялото му трепереше. Неговият вид предизвика в принца едновременно чувство на безпокойство, срам и отвращение. Сидхарта направи знак с ръка и Чана спря колесницата.

— Кой е този човек? — попита принцът.

— Не съм го виждал преди, господарю — отвърна Чана, — не е тукашен.

Сидхарта продължаваше да гледа стареца, който беше усетил неочакваното внимание, но продължаваше да стои подпрян на тънката пръчка, а тялото му потрепваше.

— И с нас ли ще се случи същото, Чана? — попита отново принцът. — И аз, и ти ли ще заприличаме един ден на този човек?

— Ако доживеем до дълбока старост, това е неизбежно, господарю — отвърна кочияшът.

С ръка Сидхарта даде знак да продължат пътя си. Разходката в парка не донесе очакваното удовлетворение на принца. Образът на грохналия старец продължаваше да е пред очите му. „Наистина — помисли си принцът — човешките същества са подложени на стареене. Но аз също съм подложен на това и не мога да го избегна.“ При тази мисъл цялата наслада от собствената му младост внезапно го напусна.

Когато се прибра в покоите си, видът му беше замислен.

— Какво има господарю? — попита Ясодара.

— Нищо — отвърна Сидхарта.

Вечерта гостите се събраха и тържеството започна. Танцьорките изпълняваха своите танци, на масата имаше вкусни блюда и упойващи питиета, но Сидхарта продължаваше да бъде замислен. „Тези прекрасни тела — разсъждаваше той, докато наблюдаваше танцуващите момичета — също са подложени на развала, стареене и смърт. Нищо в човешкото същество не е трайно и вечно.“ Приятелите и роднините видяха, че той е твърде сериозен и попитаха какво се е случило. Сидхарта разказа за срещата си със стареца, за неговия вид и за мислите, които с вида си беше предизвикал в него. Другите мъже вече бяха твърде опиянени от питиетата и само се засмяха, а младият му братовчед Девадата рече:

— Затова яж и пий Сидхарта, докато ръцете ти сами могат да държат чашата.

Останалите отново се засмяха и продължиха празненството.

Същата вечер Сидхарта потърси успокоение от тежките мисли в прегръдките на Ясодара, но нейната близост не можа да му донесе покой.

Покой не можа да му донесе и следващото утро. През нощта беше починал близък роднина от царския род. Това беше човек, който Сидхарта помнеше от ранното си детство. За пръв път принцът осъзна какво означава смъртта — раздяла с нещо близко и познато, раздяла с любим човек, чието място на този свят остава празно. „Един ден смъртта ще застигне и мен. И аз ще изчезна и с мен ще се случи същото“, разбра принцът и в този момент цялата наслада от собствения му живот го напусна напълно.

В принца настъпи промяна. Погледът му, преди насочен навън, към външния свят, се обърна навътре. Сидхарта започна да осъзнава човешкия егоизъм и заслепение и цикличността, с която те водеха до повтарянето на едно или друго събитие. Принцът се замисли истински върху същността на битието, върху стойността и смисъла на човешкия живот. Разходките му в парка, където той обикновено се отдаваше на съзерцание, ставаха все по-чести, а заниманието му със светските дела, все по-редки. Няколко пъти, в парка, принцът присъства на диспути между материалисти и застъпници на Упанишадите, които спореха за това, дали съществува или не вечният и неразрушим Атман, невидимата основа на видимия свят. Споровете бяха дълги, като всяка страна защитаваше позицията си със съответните доказателства и цитати от свещените текстове, но единно мнение не можеше да бъде постигнато. Принцът срещаше и бродещи самани, парибаяка, и странни скитници, повечето от които идваха от юг от земите на Магадха.

Сидхарта прекара дъждовния сезон в двореца, отдаден на размишление. Никой от неговите приближени, дори и Ясодара, не можеха да разберат какво става в душата на принца, какви са мислите, които често го караха да остава безмълвен и безучастен към заобикалящия го свят.

Един ден, към края на дъждовния сезон, принцът изпрати един от слугите, за да потърси среща със Судходана. След малко слугата се завърна, за да уведоми принца, че Судходана го очаква в залата, в която посрещаха гостите.

Сидхарта влезе в широкото помещение. След сутрешната визита на няколко молители от града, баща му беше останал сам.

— Уважаеми, татко — започна Сидхарта — искам да Ви уведомя за моето решение и да поискам Вашето разрешение.

— Говори, сине — отвърна Судходана.

— Уважаеми, татко — продължи Сидхарта — Искан Вашето разрешение да напусна двореца. Реших да встъпя в живота на самана, за да открия истинския закон. Искан да постигна освобождение и да преодолеем земното страдание. Искан да замина за Раджгира, столицата на Магадха. Там има прочути учители, които ще ми покажат правилния път.

Судходана въздъхна дълбоко.

— Не мислех, че ще дочакам този ден, но ето че той дойде — изрече замислено владетелят на Саките — Седни до мене синко, искам да ти разкажа нещо.

Сидхарта се подчини и седна срещу баща си, навел глава.

— В деня, в който майка ти почина — започна Судходана — в двореца се появи мъдрец, на име Асита. Той каза, че самите небесни деви са изпратили знак да посети двореца, за да види новородения ми син. След като те взе в ръцете си, Асита изброи тридесет и два главни и осем малки белега, които притежава тялото на великия човек и рече, че всички те се забелязват ясно в твоето тяло. Предрече, че ще станеш могъщ цар или прочут мъдрец. Нямах сили да се зарадвам на пророчеството му, защото скръбта по майка ти беше голяма.

Судходана Гаутама въздъхна отново, след което изправи тялото и главата си и продължи:

— Нашият род Сидхарта е род на воини и справедливи управители. Търсенето на безсмъртието, сине, и пътят към освобождение е дело на брахманите, жреците пазители на Свещените песни. Воинът трябва да умее да си служи с меч, копие и лъка, за да защитава своята земя, рода и достойнството си. Знаеш, че сме наследници на славния цар Окака. Нашите деди бяха несправедливо принудени да напуснат царство Кошала. Те бяха силни и имаха достатъчно хора на разположение, но без да потискат другите устройоха нов град в подножието на Снежните планини. Те преминаха през тежки изпитания, но запазиха високата си чест. Сега ти си техен единствен наследник. Твоето задължение е да опазиш тяхното дело и да продължиш рода им. Поради това Сидхарта и заради паметта на твоите деди, не мога да ти разреша да напуснеш двореца.

Сидхарта се изправи и поклони мълчаливо. Напусна приемната зала развълнуван и с още по-голяма тъга в сърцето.

ГЛАВА 4

Отмина и дъждовният сезон. Полята и нивите в околностите на Капилавасту се изпълниха отново с народ, който обработваше земята и прибираше новата реколта от ориз. Принцът поднови разходките извън градските стени. Понякога той излизаше сам, яхнал любимия си кон Кантака.

След една от тези разходки, Ясодара му съобщи, че очаква дете. Вестта за нейната бременност беше посрещната с трепет в царското семейство. Всички бяха щастливи, а Судходана се помоли на божествените деви да го дарят с внук.

Дойде и отмина студената и мъглива зима. Настъпи топлият месец вейсака — същият, през който беше роден Сидхарта. „Потискащ е животът в къщата — все по-често си мислеше принцът — застоял е и е изпълнен с прах. Навън под откритото небе, сред чистия въздух е истинският праведен живот. Не е лесно за този, който живее на закрито, да упражнява напълно чист, напълно свършен праведен живот. Дали не е дошло време да отреже косата и брадата си, да сложа жълтата роба и да напусна дома, за да водя бездомен, но свободен и праведен живот?“

Вестта за раждането на сина му, посрещна Сидхарта на връщане от реката. След като се бе изкъпал в царския вир, той бе облякъл нова роба и сложил своите украшения. Дворцовият бербер бе вчесал дългата му една педя брада и привързал на изящни плитки дългата му коса.

Придружен от Чана, принцът се отправи към двореца. Двамата мъже вървяха мълчаливо.

— Царство, власт, семейство — окови са това, Чана — въздъхна Сидхарта. — Ако посрещна следващото утро в двореца, ще бъда окован навеки с тези окови. Никога не ще узная пътя към освобождението. Затова Чана, оседлай Кантака и се пригответи. Тази нощ напускаме Капилавасту.

В двореца тази вечер празнуваха. Ясодара със своя син беше в стаята си, но радостта от раждането на наследник беше всеобща.

Късно през нощта веселбата утихна и скоро всички потънаха в радостен сън.

Чана беше готов и очакваше своя господар, като държеше за юздите двата коня, неговия личен и превъзходния Кантака. Сидхарта също беше готов, но бащино желание да види сина си се породиха в него. Той стана, излезе от стаята и тихо се приближи към покоите на Ясодара. Отвори вратата. Пламъкът в лампата все още гореше. Обсипана с жасмин и други цветове, прекрасната Ясодара спеше прегърнала детето си. Изящната ѝ ръка беше положена върху тялото му така, че закриваше неговото малко личице. Сидхарта стоеше на прага и се колебаеше. „Ако взема сина в ръцете си, принцесата ще се събуди и това ще попречи на моето заминаване“, помисли си той. „Когато открия пътя към освобождение, ще се завърна и тогава ще го видя“. Принцът тихо се прибра в стаята си, взе вещите, които беше приготвил, и напусна двореца.

Чана и Сидхарта напуснаха Капилавасту, без да събудят никого. Малката източна порта беше оставена отворена, а стъпалата на двата коня бяха обвързани с плат, за да заглушават шума от копитата. Беше настъпило пълнолуние и това позволяваше на двамата мъже бързо да се отдалечат в сумрака. Скоро те стигнаха до мястото откъдето трябваше да се отправят на юг, през земите на Колиите и Малите към царство Магадха.

Градските стени все още се открояваха в далечината, когато тъмна сянка, обгърната от божествено сияние се появи пред двамата конника. Те установиха своя ход. Пред тях беше застанал Маара Изкусителят, господар на земните съблазни, повелител на смъртта. Узна бе лукавият за намеренията на Сидхарта и бързаше да застане на неговия път.

— Накъде така, Сидхарта? — попита божественото видение.

Принцът повдигна глава. Позна той Маара, господаря на земните съблазни, повелителя на смъртта.

— Тръгнал съм да открива пътя към освобождение от царството ти, о Намуций! — отвърна гордо принцът.

— Мнозина са тръгвали по този път, Сидхарта, но никой не е избягал от моето царство — отбеляза с присмех божественото видение. — Затова по-добре, принце, върни се в двореца. Управлявай царството и живееш богато. Радвай се на предана съпруга и достоен син.

— О, Намуций — отвърна принцът — земното щастие е преходно. Подложено е всичко земно на раждане, стареене и смърт. Аз ще намеря пътя към непреходното, към доброто, към вечното щастие, ще победи страданието и ще достигна вечността.

— Мнозина са тръгвали по този път Сидхарта, но никой не е открил непреходното и не е достигнал вечността. Затова, съветвам те принце, върни се в двореца. Царството има нужда от теб. Баща ти, Ясодара и синът ти — също.

— О, Намуций, — отвърна принцът — когато намеря изходът от земното страдание, надмогна преходното и открия вечността, ще освободя всички земни същества от властта ти.

— Така да бъде, принце — каза Маара — но внимавай! Оттук нататък най-малката ти помисъл за земно щастие, богатство и наслада, жестоко ще накажа аз.

Тъй рече Маара Изкусителят и тъй както се беше появил, изчезна в тъмнината.

Чана и Сидхарта продължиха пътя си. Яздиха през цялата нощ и през целия следващ ден и следващата нощ. Така те прекосиха царството на Колиите и това на Малите и стигнаха границите на Магадха. Тук те спряха. Сидхарта се обърна към Чана и каза:

— Оттук нататък продължавам сам, приятелю.

Той слезе от коня и свали от него вещите, които беше приготвил — жълта роба, облеклото на скитащия бездомник; глинена купа, в която скитащите събираха храна и подаяния; бръснач, за да поддържа косата и брадата си къса; конец, игла и цедка за вода.

Сидхарта измъкна късия меч, който беше запасан на кръста му, и отрязва с него дългата си коса, която остана само два пръста на дължина. После отрязва и брадата си по същия начин. След това свали от себе си украшенията, скъпата копринена одежда и облече тъмножълтата роба.

Чана стоеше и наблюдаваше мълчаливо и с тъга преобразяването на своя господар. Пред очите му, от владетел, той се превръщаше в един от многото скитащи бездомници.

— Вземи одеждите ми, украшенията, меча, Чана и заведи Кантака обратно в Капилавасту — издаде последната си заповед принцът. — Побързай, защото тревогата в двореца навярно вече е голяма.

Трудно беше за двамата мъже да говорят в този момент.
— Сбогом, Чана — рече Сидхарта.
— Сбогом, господарю! — отвърна Чана и се заплака.
Сидхарта махна с ръка, обърна се и продължи нататък.

ЧАСТ II

ГЛАВА 1

След като пресече Великата река, Сидхарта продължи в югоизточна посока. След няколко дена, като ноцуваше в странноприемници по пътя, той стигна до Раджгира — царския град, столицата на Магадха. Отдалече се белееха високите му мощни стени с четириъгълни кули. Тук беше дворът на Бимба царя — младия, но умел владетел на обширната Магадха.

В околностите на града, в пещерите и скалните жилища, под бамбукови навеси, или седнали под свещени дървета, живееха прославени аскети, самани, йогини, скитащи брахмани. Всички те проповядваха своя път към постигане на спасението, покоряване на съзнанието, сливане на индивидуалния и вечния Атман. При тях, за да научи истината за освобождението, идеше Сидхарта.

Рано сутринта, заедно с пътуващи търговци, царски снабдители и вестоносци, скитници и други новодошли, Сидхарта прекрачи през градските порти и влезе в Раджгира. Храната, която носеше със себе си, беше привършила и дойде време да използва глинената купа, за храна и подаяния. Той започна да обикаля от врата на врата и да събира дневната си дажба. Гражданите отдавна бяха навикнали със скитащите бездомници, които всяка сутрин събираха храна по улиците, пазарищата, занаятчийските работилници и домовете. Принцът хлопаше на вратите със сведен поглед, но красивата му външност, достойното му царствено държане, ясната му реч, предизвикваха учудване и дори възхита. Всеки, пред когото принцът се изправеше, отделяше дори от малкото храна, която беше приготвил за своя дом и скоро Сидхарта напълни гърнето с достатъчната за един ден дажба. Той се изкачи по един от хълмовете, които се извисяваха над града, установи се и погледна в гърнето. Храната вътре беше сурова, груба и безвкусна, такава, каквато никога не беше ял, на трапезата в Капилавасту. Все още изтънчен беше принцът и неговият вкус и не беше лесно да яде от гозбите на простите люде, но бавно и полека той преглътна всичко онова, което беше събрал в гърнето.

Така започнаха дните на новия саман, пристигнал в Раджгира. Всяка сутрин той събираше храната си и се оттегляше на някои от околните хълмове, където се отдаваше на съзерцание и размишление. Скоро вестта за самана с благородната осанка, който обикаляше из града с глинена купа в ръка, достигна и до царските двери.

— В града Ви, о Царю — докладваха на Бимба царя — дошъл е млад мъж благороден. Смирен и с поглед сведен към земята, обикаля домовете той, за да получи дневната си дажба. Облечен е в жълта роба, косата му е къса и е без брада, но царският му род личи си.

— Това трябва да е Сидхарта Гаутама, синът на Судходана — отвърна Бимба царя. — Получих вест, че принцът е напуснал двореца в Капилавасту. Облякъл жълта роба и свалил от себе си царствените знаци, поел е той по пътя на самана. С него искам да се срещна. Открийте вий къде живее и след това пред мен го доведете.

Служителите бързо откриха саман Гаутама, но той не пожела да влезе в двореца. Младият цар Бимба беше принуден да отиде лично до североизточния хълм Пандава, придружен от няколко служители, за да се срещне със самана. Той седеше усамотен, близо до голяма скала, под рехавата сянка на едно младо, неголямо дърво. Саманът поздрави почтително новодошлите. Не беше трудно за Бимба царя да разбере що за човек седи пред него. Той позна представител на царския род, един от своята кръв.

— От къде идеш почитаеми? — попита Бимба царя — Имаш вид на човек, принадлежащ към високопоставената каста на войните.

— Има една благоденстваща и процъфтяваща страна, царю, простираща се в подножието на Химават, населена от кошалите и сродните с тях саки. Потомък съм аз на светлейшите саки и на рода Гаутама — отвърна Сидхарта.

— Да, всичко това личи си, зле прикрито от тъмножълтата роба — рече Бимба царя — Не знаем какво Ви и довело до тази Ви постъпка, почитаеми, но сърцето мое се изпълва със съжаление. Не подобава на човек като Вас да обикаля града мой в този вид и да се отдава на съзерцание вместо на действие. Вие, почитаеми, сте подходящ за водач на първокласна армия, за предводител на ескадра от бойни слонове. Предлагам Ви да дойдете с нас, за да получите всичко това. Предлагам Ви богатство и подобаващото място в двореца мой.

Отреклият се от света леко се усмихна и отговори:

— Благодаря, Царю, за добрите думи и за високото признание. Но аз се отрекох от светския живот, от богатство, слава, висока длъжност и от търсене на чувствена наслада. Изоставих ги и избягах от тях, защото виждам опасност в тях. Подложих се на това изпитание, защото по този начин виждам спасение от тях. Не ме съжалявайте — сърцето ми не върви подир обикновената печалба. Илюзорна е природата на богатството, по-добър от всичко е плодът на светостта. Вашето предложение ме отклонява от моята цел и затова не мога да го приема. Нека Вашата страна да се радва на мир и благополучие, нека мъдростта да се разстила над Вашето управление, като светлината на обедното слънце. Нека царската Ви власт да е силна и нека справедливостта да е скиптър във Вашата ръка!

Царят събра ръцете си в знак на почит, поклони се пред самана и каза:

— Нека да постигнеш, почитаеми, това към което се стремиш. И когато го постигнеш, върни се тук, за това те молим, нека и ние да чуем великото откровение.

Мъдрецът на Саките даде знак на съгласие. Посещението беше приключило и цар Бимба се отдалечи, следван от свитата си.

ГЛАВА 2

Имаше в Раджгира и неговите околности прочути аскети, йогини и мъдреци — риши и брамини. Сред тях прочута беше школата на Алара Калама. Алара, велик йогин, умееше да постига състояние на транс, в което стоеше буден, но не възприемаше нищо от околния свят. Веднъж той, седнал под едно дърво, в будно състояние, отдаден на медитация, не забеляза петстотин волски коли натоварени със стока, които със скрибуцане и грохот преминаха наблизко по неравния коларски път.

Саман Гаутама посети мястото, където се събираха учениците на йогина и където той преподаваше своя метод. Известно време саманът наблюдава Алара и учениците и това, което те правеха. Седнал на земята, с кръстосани крака, с дълга и къдрава брада и коса, и черни широко отворени очи, които гледаха отвъд пространството, без да се спират в нищо, Алара преподаваше специални пози, регулиране на дишането, концентрация на съзнанието, след което изпадаше в транс.

След края на заниманието, саман Гаутама се приближи до Алара Калама и поздрави почтително. Излизайки от трансa, в който беше изпаднал, Алара с учудване насочи погледът си към снажния саман, застанал срещу него. Големите чу черни очи, в които прозираше празнотата, постепенно започнаха да се изпълват със съдържание.

— Уважаеми, Калама, — започна саманът — бих искал да се присъединя към Вашата общност и да водя религиозен живот според вашето учение.

Алара отвърна:

— Моля останете, почитаеми. Моето учение е такова, че човек изпълнен с разбиране, може в кратко време да постигне състояние, равно на това на своя учител и да обитава в него.

Саман Гаутама се поклони и се оттегли. Така той стана един от учениците на Алара Калама и започна да следва начинът на живот установен в общността. Според правилата на школата, учеше и рецитираше онова, което чуваше от по-старите ученици. Овладеяваше и упражненията. В кратко време той изучи всичко необходимо, така че

беше готов да твърди, че е разбрал онова, което се преподаваше. „Алара, би трябвало да е обявил това учение, воден не само от чиста вяра, а защото наистина го е разбрал, осъзнал и достигнал до него.“, мислеше си саман Гаутама. Един ден той отиде при Алара и го попита:

— Уважаеми Калама, до каква степен може да бъде проникнато, следвайки това учение, и до каква степен Вие сте достигнали, за себе си, следвайки го?

— Следвайки това учение — отвърна Алара Калама — може да се достигне до царството на Нищото. Това е място, където не съществува нищо — нито хора, нито богове, ни предмети, ни растения или животни. Там няма нито „аз“, нито „ти“, нито „ние“. Там е велика пустота — там няма нищо!

Саман Гаутама се поклони и се отдалечи. „Не само Алара има вяра, енергия, силен разсъдък, способен е да се концентрира и е мъдър. Аз също притежавам тези качества.“, мислеше си той, „Ще се опитам да достигна същото онова, което е достигнал Алара.“ И наистина, скоро саманът достигна до състоянието на нищото, на великата пустота. В един такъв момент тя го изпълваше изцяло и той не забелязваше това, което се случва около него.

Саман Гаутама отново отиде при Алара и сподели с него преживяването си в царството на Нищото.

— Победа, за нас е голяма победа, за нас е голяма изгода, да имаме сред нас почитаемия саман, който споделя нашия свещен начин на живот — отвърна Алара Калама — Тази доктрина, която аз изучих, осъзнах и постигнах, ти също изучи, осъзна и постигна. Тъй както съм аз, така си и ти; тъй както си ти, така съм и аз. Затова, почитаеми, предлагам ти заедно да водим тази общност от ученици.

Саман Гаутама се почувства почетен и признат като равностоеен на учителя Калама, но остави отговорът на предложението за другия ден. Достигането и пребиваването в царството на Нищото действително носеше освобождение и покой, но само за кратко време. Учението на Алара Калама не водеше до утихване на страстта, до прекъсване, до спокойствие, до истинско знание. Беше само временна нирвана, само едно пребиваване в царството на Нищото. Тук саман Гаутама беше научил всичко, което можеше да се научи, без да постигне това, към което се стремеше, затова на следващия ден, той се сбогува с Алара Калама и напусна общността.

Имаше наблизно в областта и друг прочут учител — Удрака, син на Рама. Той произхождаше от брахмански род и беше наследил учението, което преподаваше, от баща си. Подобно и на други брахмани косата му беше къса, а лицето му бледо и гладко избръснато. Говореше тихо, но изящно, като често цитираше дълги откъси от Ведите и Упанишадите.

Саман Гаутама посети мястото, където Удрака преподаваше доктрината на своите ученици, насядали в полукръг около него. С внимание те слушаха неговите думи. Саманът изчака края на поучението, приближи се пред Удрака и каза:

— Уважаеми Удрака, бих искал да стана един от вашите ученици и да водя праведен живот според принципите на Вашите поучения.

Удрака отправи ясения си поглед към високия, строен саман застанал пред него и отговори:

— Моля, заповядайте сред нас, почитаеми. Нашите беседи са такива, че интелигентен човек може в кратко време да постигне разбиране и състояние, равно на това на своя учител, и да обитава в него.

Саман Гаутама се поклони и седна заедно с другите ученици, лице в лице с брахмана. Така той стана един от тях и започна да води техния начин на живот. За кратко време той запомни и изучи всичко, което се преподаваше. Разбра и осъзна принципите на учението. „Удрака би трябвало да е обявил това учение, воден не само от чиста вяра, а защото наистина го е разбрал, осъзнал и достигнал до същността му“, мислеше си саманът. Един ден той се приближи до Удрака и го попита:

— Уважаеми Рамапутра, до каква степен може да бъде проникнато във видимия и невидимия свят, според Вашето учение и каква е степента, до която сте достигнали Вие, следвайки го.

— Почитаеми Гаутама, следвайки това учение, човек може да познае илюзорността на този свят, като достигне до граничната степен на нито възприемане, нито невъзприемане.

Следвайки методите на учението, саман Гаутама скоро достигна до състояние на ума и тялото, в което нито възприемаше, нито невъзприемаше околния свят. Достигна до онази гранична степен, която разкриваше цялата илюзорност на битието.

Скоро той отново отиде при Удрака и като му разкри своите преживявания, попита:

— Това ли е степената, до която може да се достигне следвайки Вашето учение?

— Това е то, приятелю — отвърна учителят Рамапутра — Не би повярвал никой, че е възможно някой толкова бързо, следвайки методите на учението, да достигне до неговата същност. Тази доктрина, от моите предци наследена, която аз, за себе си, изучих, разбрах, осъзнах, осъществих и проповядах, така и ти, за тебе си, изучи, разбра, осъзна, осъществи и проповяда. Това, което съм аз, е това, което си и ти; каквото си ти, това е, което съм и аз. Ела, приятелю, ти се оказа по-способен от мен, затова ти предоставям едноличното водачество над тази общност.

Саман Гаутама се почувства почетен и признат за по-добър от учителя Удрака Рамапутра, но отложи отговорът на предложението за след няколко дни. „Тази доктрина“, помисли си той, „позволява достигане до гранично състояние, на нито възприемане, нито невъзприемане, но тя не може да доведе до преодоляване на страстта, до прекратяване на страданието, до придобиване на висше знание, покой и нирвана.“

На следващия ден саман Гаутама благодари на Удрака за наученото и оказаната чест, но съобщи, че е решил да напусне общността. Поклони се, сбогува се с учителя и учениците и замислен напусна пределите на Раджгира.

ГЛАВА 3

Все още в търсене на това, което е добро, в стремеж към постигане на върховния мир, саман Гаутама продължи да обхожда Средната земя. Чудно беше царство Магадха. Тук тези, които търсеха освобождение от земното, преодоляване на тялото, страстта и всичко преходно, бяха мнозина.

Бродейки от място на място, саман Гаутама срещаше факири, които подлагаха тялото си на големи мъчения и самоизтезания, за да сломят страстта и така да постигнат пълен контрол върху мозъка и ума. Срещна посветен, който стоеше дълги лета, с ръка вдигната във въздуха, докато ръката му, изправена нагоре, изсъхнеше и оставаше безжизнена. Срещна и друг, който стоеше изправен, подпрян на висока дървена люлка и така без сън и почивка беше прекарал много лета. Телата на посветените страдаха силно, но погледът им оставаше пронизителен и остър, насочен към вечността, изпълнен с пламък.

Саман Гаутама срещаше и скитащи лечители и гадатели, които се занимаваха с предсказания, викане на духове и заклинания. Някои от тях се ползваха с благоволенieto на старейшините в селата и на населението, защото можеха да предсказват времето, да правят магии за плодородие и магии против рана, от стрела или друго оръжие. Други се ползваха от благоразположението на богати търговци, защото ги учеха как да живеят така, че да си осигурят щастливо бъдещо прераждане и успешен живот.

Имаше и самани, които учеха на бездействие и скептицизъм. Други пък проповядваха това, че всичко на този свят е единно. Вярата им беше стигнала дотам, да твърдят, че денят и нощта са едно и също нещо.

Имаше и странници, които обикаляха различните области, като имитираха и живееха по начина, по който живееха различните животни. Едни се хранеха с уста, направо от земята, като кучетата, други имитираха живота и действията на свещените крави, трети пък подскачаха и кукуригаха като петли.

Обикаляйки Средната земя, саман Гаутама не успяваше да намери подходящо място, където би могъл да се уедини и да се отдаде на съзерцание и концентрация. Бродейки от място на място, той продължи на юг, докато накрая достигна градчето Урувела, където беше разположен малък гарнизон на царя на Магадха. Наблизо течеше широка река, с удобни бродове, наречена Неранджара. От другата и страна беше разположено селището Сенани. Зад него се простираше приятно парче земя, гори и чиста течаща река, с приятни равни брегове. „Това място“, помисли си саман Гаутама, „ще послужи добре на някой, тръгнал да дири борба със самия себе си, и на някой, готов да се подложи на страдания“.

Край Урувела беше разположена общината на Кашияпа Стария, който имаше петстотин последователи. По-надолу по течението на реката, беше установил своята община средният брат на Кашияпа, с триста последователи, а най на север, близо до Гая, беше разположена общността на най-малкия брат, с двеста последователи. Те тримата произхождаха от брахмански род и бяха огнепоклонници. Сутрин и вечер братята изливаха възлияния върху олтара, в който гореше вечния огън. В същото време, те пееха химни, в които възхваляваха него Огъня — Агни, посредникът между боговете и хората, този, който гори, сияе, осветява, разтваря дверите на тъмнината, укрепва небето и земята.

Саман Гаутама се отдалечи от близките населени места, като се настани в един изоставен стар краварник, близо до мястото, където започваха горските пуцинаци. Малцина се осмеляваха да живеят сами, в изоставени места, близо до джунглата. „Действително“, помисли си саман Гаутама „отдалечените и изоставени места, близо до горите и джунглата, са трудни за понасяне, съсредоточение е трудно да бъде постигнато и не е лесно да се радваш на уединението. Такива места могат да отнемат здравия разум на скитащия, ако той няма правилен подход към концентрацията“.

Близо до това място, саман Гаутама си направи пътека, изчистена от храсти и растителност, далеч от големите дървета, равна, не твърде широка, нито твърде тясна — както повеляваха старите традиции. Като се разхождаше напред и назад по нея, той се отдаваше на размисъл върху настоящето си положение: „Да предположим, че някой саман или брамин е недостатъчно пречистен, или има нечисто поведение в

начина на живот, в речта и мислите; или е изпълнен със страст, привлечен от похотта и чувствителен към сетивните желаня; или пък е злонамерен, с мисли за омраза; или е жертва на летаргията и отпуснатостта; или пък е постоянно възбуден и с неспокоен ум; или пък е колебаещ се и несигурен; или се е отдал на самовъзхвала и не зачита другите; лесно се поддава на страха, или желае печалба, почитане и слава; празнодумец е и изискващ внимание; не е паметлив и напълно осъзнат; не може да се концентрира и е с объркан ум; лишен е от разбиране и говори безсмислици. Когато такъв един човек обитава в отдалечени и изоставени места, близо до горите и джунглата, тогава поради тези негови недостатъци, той е подложен на недобрите за неговото умствено и морално развитие чувство за страх и дори ужас. Но аз не обитавам подобни места като един от тези. Аз нямам никой от посочените недостатъци. Като виждам в себе си липсата на тези недостатъци, аз ще намеря голямо блаженство да живея в отдалечените и изоставени места, близо до горските пуцинаци и джунглата“.

След като прекара известно време на това място, саман Гаутама реши да пренощува и на други места. Особено се страхуваха хората от градинските храмове, горските храмове и храмовете, разположени край големите дървета и разправяха за тях какви ли не работи. По четвърт и половин луна, тези места се изпълваха с духове на умрелите, наоколо бродеха зли сили и се случваха неща, които караха косата на човек да се изправи от ужас. „Дали да не пренощувам на такова едно място?“, помисли си саман Гаутама и започна да нощува край малките градински храмове, горските храмове и тези край големите дървета, които нощно време караха косата да се изправи от страх и ужас. „Навярно и аз ще се срещна със страха и ужаса“, помисли си саманът. И докато нощуваше там, сърна ще се приближи или паун ще размаха крила и ще прилети от клон на клон, или просто вятърът ще разлюлее листата. Това предизвикваше страх и безпокойство в мислите на самана, непознатите звуци нарушаваха неговия покой и той си казваше: „Ето ги страха и ужаса, които идват!“

Няколко нощи страхът и ужасът бяха спътник на саман Гаутама, докато накрая той си помисли: „Защо обитавам тези места, в непрекъснато очакване на страха и ужаса? Защо да не подчиня този ужас и страх, като не изменям позата, в която съм, когато те ме споходят?“ И докато се разхождаше нощно време, страхът и ужасът

неочаквано го връхлитаха, но той нито сядаше, нито заставахе неподвижен, нито лягаше, докато не се пребори с тези чувства. Докато стоеше изправен, страхът и ужасът неочаквано го обземаха, но той нито сядаше, нито започваше да се движи, нито лягаше, докато не превъзмогне тези чувства. Докато седеше, се случваше същото, но той не предприемаше никакво друго действие, докато не преодолее предизвиканите в него чувства. Докато лежеше, страх и ужас го спохождаха, но той нито се изправяше, нито сядаше, нито се разхождаше, докато не се освободи напълно от тези чувства. Така, след известно време, саман Гаутама подчини напълно страха и ужаса.

ГЛАВА 4

След няколко години бродене из Средната земя, саман Гаутама беше опитал и постигнал всичко. Беше обикалял от място на място и опознал добре различните учения. Беше нощувал в изоставени постройките и на места, където рядко стъпваше човешки крак. Беше преодолял порочните мисли, страстта и желанията, беше подчинил страха, но не беше постигнал онова, към което се стремеше. Не можеше да намери истинското познание, което да води до преодоляване на болката, страданието и смъртта.

Близо край Урувела имаше подслон, в който раздаваха помощи на бедните и бездомните. Тук се бяха събрали и други скитащи из земите на Магадха. Сред тях имаше аскети, които упражняваха строги практики, водещи до налагане на контрол над чувствата, ума и тялото.

Саман Гаутама не намираше друг известен начин за придобиване на истинско познание, затова реши окончателно да подчини своите чувства, ум и тяло, по този начин. Близо до подслона, той намери подходящо място и седна на земята. Опита да преодолее потока на своите мислите. Стискайки здраво зъбите си и притискайки език към небцето, се опита да ограничи, да сломи, да смаже, да изгори мислите си. Докато правеше това, пот започна да се стича от мишците му. Чувството беше такова, сякаш силен човек стиска слаб човек за главата, или го сграбчва за рамото. Отново и отново саманът се опитваше стискайки здраво зъби и притискайки език към небцето да ограничи, да сломи, да смаже и да изгори мислите си. Все повече и повече пот се стичаше от мишците му. След приемането на крайни усилия, несмуцавано състояние на ума беше постигнато, но тялото беше неспокойно, дори и след болезненото чувство, което го беше завладяло, изпълнило и отминало. Така въпреки мъчителните чувства, тялото и умът не можеха да останат напълно подчинени.

Саман Гаутама виждаше аскети, които спираха дишането си за много дълго време. Може би това беше начинът за пълното преодоляване на желанията на ума и тялото. Саманът намери подходящо място и започна да практикува спиране на дишането си за

дълъг период от време. Спираше дишането си през устата и носа. Когато правеше това за по-дълго време, ушите му започваха да бучат и сякаш жесток вятър нахлуваше и свистеше в тях. Подобно на звука, издаван от ковашки мех, с който се разпалваше огъня, такъв беше звукът, който пронизваше ушите му. Практикуващият разбра, че е започнал да диша през ушите. Въздухът влизаше и излизаше през тях и по този начин той поддържаше тялото си. Когато осъзна това, той реши да спре дишането и през устата, носа и ушите. И когато направи това, жестоки ветрове забучаха в главата му. Така като силен човек би могъл да разбие нечия глава с остър меч, по този начин жестоките ветрове бучаха в главата му. Пот избиваше по цялото му тяло и то падаше изтощено на земята. Но когато събереше достатъчно сили, аскетът спираше дишането си отново и изцяло. Болките бяха непоносими. Бяха такива, сякаш някой здраво стискаше с ремък главата му, сякаш касапин режеше с остър нож вътрешностите му, сякаш двама силни мъже са хванали трети, по-слаб, и го въртят бавно над гореща жарава. Болката и изтощението бяха огромни. Тялото на аскета, се свличаше безжизнено на земята. Мнозина го мислеха за умрял, а други казваха — „Не е умрял, но умира“. „Не, аскет Гаутама не е умрял, нито умира“, казваха трети, „Той е свят човек — Архат, защото такава е държанието на светеца“.

Жителите на областта вече знаеха за аскета, който така сурово наказваше своето тяло. Мълвата за него се разпростираше все по-надалече. „Аскет Гаутама е свят човек“, казваха тези, които живеяха в околностите. „Свят човек е този.“, казваха онези, които идваха отдалеч и виждаха страданията на аскета. „Свет човек е Гаутама“, рече и Кашияпа Стария, огнепоклонника, който също гледаше поведението на аскета.

Но мъченията, на които аскет Гаутама се подлагаше, не можеха да му помогнат да надмогне изцяло мислите и тялото си. Тогавя той срещна един от тези наричащи себе си ниганта — свободните от окови. Тези се наричаха още ацелака — голите, защото водачите им ходеха голи и така учеха: „Който убие каквото и да е живо същество, се спуска по пътека, която води надолу към ада. Който вземе това, което не му е дадено, който не се държи почтено и се отдава на страстта, който казва лъжи — всички те се спускат по пътеката, която води надолу към ада“. И още казваха: „Изпълнен е човекът с грях, защото

такава е неговата природа. Затова, въздържайте се от лошите дела, но и от всяко действие, защото те, делата, ни привързват към света, към кармата и пречат за освобождаване на душата. Само въздържанието и разкаянието може да ни спаси.“ Ацелака приемаха гладуването до смърт като единствения правилен начин за напускане на този свят.

Аскет Гаутама започна да следва праведния живот, който водеше до пречистване на кармата и освобождение от оковите на тялото. Седнал под голямото дърво асатта, той прекарваше времето си в медитация, въздържание от мисли, реч и действие, от всяко нещо, което би могло да обвърже човека със света, включително и приемането на храна. Когато се налагаше да се движи и да измине известно разстояние, аскетът стъпваше внимателно по земята, за да не причини неволно смъртта на някое малко движещо се насекомо. Внимаваше къде сяда и къде си почива. Пазеше се от досег дори с тревите и растенията, за да не причини неволно зло на някое много малко живо същество.

Към светия аскет се присъединиха петима брахмани — Конданя, Бхадрика, Ваппа, Маханама и Асаджи, завладени от неговото поведение и от начина, по който той неотклонно следваше пътя към освобождение. Въздържайки се от всичко, което другите смятаха за необходимо, аскетът приемаше дневно само по една шепа сварени зърна от грах, соя, боб или нахут. От малкото храна тялото му започна прогресивно да отслабва, но въпреки това той все повече намаляваше дневната си дажба, докато накрая започна да приема само по едно зърно на ден. Престана да се движи, като ограничаваше движенията си само до най-необходимите за природата на човешкото тяло нужди. От близо и далече идваха хора да зърнат аскета, чието тяло заприличваше на жив скелет и който приближаваше съзнателно гладната смърт...

ГЛАВА 5

Един след друг отминаваха сезоните, ден и нощ се преливаха в непрестанен кръговрат, но аскет Гаутама не забелязваше това. През дъждовния сезон близката река Неранджара се пълнеше с вода, а след това пресъхваше, дърветата цъфтяха, ухаеха и даваха плод, а листата им окапваха, земеделците обработваха земята, сееха, отглеждаха и прибираха реколтата, но аскет Гаутама не забелязваше всичко това. Освобождение, победа над тялото и всичко преходно, беше всичко онова върху което беше съсредоточен. Петимата брахмани наблюдаваха с внимание неговите действия.

Настъпваше топла и задушна нощ, в началото на месец асина. Аскетът стоеше неподвижен и медитираше. Тъмна сянка, обгърната от светло сияние, се появи пред него и застана неподвижно. Това беше Маара, господар на изкушението, повелител на смъртта. Започна бавно да реди една след друга думите си Маара:

*„О, слаб си ти и блед си,
смъртта е вече в теб.
Хиляда части в тебе тя владее,
а животът последната едва държи.
Живей, царю — това е правилният избор.
Свещен живот води и възлияния отдай,
благословията на боговете спечели.
Какво ли може да постигнеш като се бориш
и съпротивляваш в този час.
Трънлив е пътят на борбата,
не си заслужил тези мъки ти!“*

Аскетът бавно повдигна глава и насочи празния си, потънал дълбоко навътре поглед, в посоката, в която стоеше Маара. Започна бавно да говори великият аскет:

*„О, лукави, братовчед на пренебрегнатите.
Знам, дошъл си тук за собствена изгода.
Не се нужда аз от полза и закрила.
На друг за тях ще трябва да говориш ти.“*

Аскет Гаутама се спря за момент, сведе поглед към земята и продължи: „Какво като кръвта, слюзта, жлъчката и плътта ми пресъхват? Това укротява страстите и успокоява ума. Ще придобия повече разсъдък, разбиране и концентрация. И така ще разбера предела, до който чувствата достигат. Твоята армия е голяма, Намуций — чувствена Наслада, Отегчение, Глад и Жажда, Алчност, Отпуснатост и Мързел, Страхливост, Несигурност, Злоба и Инат, и освен това желанието за печалба, слава и себевъзхвала. Тази армия е мощна, но няма да ме завладее. Не се страхувам аз от нищо и даже от смъртта“.

Видението се задържа безмълвно и изчезна в мрака. Аскетът се наклони на една страна, после на друга и се опита да се изправи. Но това се оказа невъзможно. От дългото седене, крайниците му се бяха схванали до степен, в която отказваха да се подчиняват на тялото и ума. С мъка аскет Гаутама раздвижи ръцете си и започна да разтрива изтънелите си бедра и прасци. Докато правеше това, отдавна повехналите върху кожата косми, започнаха без усилие да се измъкват от корените си и да падат на земята.

След известно време аскетът успя да раздвижи крайниците си и да се изправи. С бавни крачки и олюлявайки се, той тръгна на запад, към близкото село Сенани. Близо, извън селото, бяха разположени гробищата за бедните хора, чиито близки и роднини нямаха средства за устройване на погребална клада и бяха заровили починалите там. Гробовете бяха плитки и често кучета, чакали и други диви животни, изравяха телата на повърхността и разпръсваха наоколо костите на умрелите. Такива места се отбягваха от всички и затова някои аскети ги предпочитаха като място, където можеха да се отдадат на съзерцание и концентрация, без да бъдат обезпокоявани от никой. Към тези гробища се беше запътил и аскет Гаутама. С бавни крачки той навлезе в изоставеното място и бавно събра от земята няколко, разпилени от дивите животни, пищяла и бедрени кости. Подреди ги на

малка купчинка, след това се отпусна на земята и положи глава върху тях. Така възнамеряваше да прекара остатъка от нощта. Не се страхуваше от смъртта, беше готов за нея.

Настъпваше ден, в който живите отдаваха почит към мъртвите и рано сутринта, група момичета от село Сенани, се отправиха към гробищата. Когато стигнаха наблизко, едно от момичетата видя легналия върху малка купчина кости аскет и извика уплашено. Другите момичета също започнаха да викат. Аскет Гаутама вече се беше изправил, но видът му още повече уплаши жените.

— Зъл дух, осквернител на гробища — извика едната.

— Махай се оттук, привидение — извика друга, наведе се, вдигна от земята шепя пръст и дребни камъни и ги запрати по посока на аскета.

Той стоеше неуверено и гледаше към тях. След това се обърна и с бавни крачки тръгна в обратната посока. Това окуражи жените, които бяха преодолели първоначалния си страх.

— Махай се привидение, зъл дух — започнаха да викат те, една през друга, и да хвърлят подир аскета пепел, пръст, нечистотии и камъни.

Един от камъните прелетя във въздуха и с глух удар срещна тялото на аскета. Той отдавна беше забравил какво е болка, но сблъсъка на камъка с изпъкналите под сухата кожа кости беше пронизващ. Слабото му, прилично на скелет тяло, бавно напускаше очертанията на гробищата и жените най-сетне се успокоиха и спряха да го преследват.

Аскет Гаутама се спря. Усещаше по тялото и по лицето си полепнали пепел, пръст, пясък и нечистотии. С бавни крачки той се отправи към река Неранджара. Бавно се носеха водите на широката река, на север, в посока към Гая. На това място имаше брод, водата беше плитка и разлята. Аскет Гаутама навлезе навътре от брега и с бавни движения започна да мие и чисти тялото си. След като привърши, се опита да излезе обратно на брега, но не успя. Тялото му беше така отслабнало, че не успяваше да преодолее съпротивата на водата. Стъпалата на краката му оставаха потънали в пясъка, покриващ речното дъно. Аскетът се опитваше да се движи, но силите все повече го напускаха. След известно време течението бавно поех сухото тяло и го понесе надолу. Водата започна да изпълва ушите, устата и носа на

аскета. Съзнанието бавно го напускаше. Тогава той видя надвисналите над него жилести клони на една върба, която растеше на брега. Протегна ръце и улови клоните. Успя да се изправи на крака и все още държейки клоните в ръката си успя да излезе от водата. Стъпил на брега, продължи да се движи нататък и да се отдалечава от реката. Но не успя да измине много и тялото му, след преживяното върховно напрежение, се свлече безжизнено на земята.

ГЛАВА 6

В село Сенани, разположено от другата страна на реката, срещу Урувела, живееше Суджата, дъщерята на военния управител. Фамилията на управителя беше заможна, притежаваше много земя и добитък. Суджата беше омъжена от дълги години, но все още нямаше дете. От шест години тя посещаваше храмовете на боговете, отправяше молитви, въздаваше възлияния и дарове, с една-единствена молба към тях — да я дарят с дете. Суджата помагаше и на бедните, раздаваше храна на просещите, правеше всичко, за да получи благоволенieto на божествата и да се сдобие със син или дъщеря. Тя беше виждала и гладуващия аскет, но той отказваше да приеме храна.

След шест години посещение на храмове и свещени места, молитви към боговете, раздаване на храна и подаяния на живите и поменуване на умрелите, най-сетне дойде денят, в който Суджата разбра, че е заченала. Голяма беше радостта ѝ. С още по-голямо усърдие тя започна да помага на нуждаещите се, да посещава светите места и да реди благодарствени слова към боговете. В тези дни на радост, единствено безпокойство в нея предизвикваше светият аскет, седнал недалеч извън селото, под голямото дърво асатта. Плодът в нея растеше и се развиваше, а аскет Гаутама оставаше безжизнен и без съмнение приближаваше смъртта. Суджата искаше да поговори със светия аскет, да го убеди да започне да се храни отново, но се страхуваше. Страхуваше се да се меси в делата на светите хора и делата на боговете, които бяха така милостиви към нея.

Денят отдавна вече беше започнал и слънцето се издигаше високо в небето. Другите бяха излезли навън, изпълнявайки обичайните си задължения, а в къщата бяха останали единствено Суджата и прислужницата Пуна. Двете заедно приготвиха обедното меню — сварено мляко с ориз, след което Суджата изпрати Пуна навън, по работа. Не мина много време и Пуна се завърна, като нахлу в стаята, както никога не се бе случвало преди и завика:

— Господарке, елате бързо! Светият аскет лежи наблизо, умрял, под голямото дърво баниян.

Суджата се изправи притеснено и двете бързо се отправиха нататък. Под дървото, недалеч от къщата, действително лежеше безжизнен аскет Гаутама. Двете жени се спогледаха уплашено. В това време аскетът се раздвижи. Без чужда помощ успя да се повдигне и да седне на земята, като скръсти крака и зае поза за медитация. Тялото му изглеждаше още по-бледо, почти изстинало, като тялото на мъртвец. Очите му сякаш не виждаха околния свят. Суджата се приближи към него, достатъчно близо, за да може да я чува и занарежда:

— О, свети човече, тъй слаб и блед сте! Смъртта е вече във Вас! Изглеждате сякаш хиляда части във Вас са мъртви, а животът последната държи едва. Моля Ви се, господарю — живейте! Ако умрете това нищо няма да реши. Свещен живот водете и възлияния отдайте, благословията на божествата спечелете. Какво ли може да постигнете, като се борите и съпротивлявате в този час? Мъчителен е пътят на борбата, достатъчно сте страдали Вий!

Без да променя позата на главата или тялото си, аскетът тихо отвърна:

— О, Маара, върви си. Беседвахме в часовете нощни над тез въпроси. Словата си аз няма да повтарям.

Суджата и Пуна отново се спогледаха.

— Бълнува, горкият! — рече Суджата — Туй на pewno е от силен глад и изтощение. Върви бързо вкъщи Пуна и донеси една купа пълна със сварен ориз и мляко. Аскетът бледен да нахраним наш дълг е.

Пуна бързо стана и се отправи към къщата, а Суджата се приближи още по-близо до аскета. Погледна го и сърцето ѝ се сви от мъка. С ръката си докосна лявото му рамо и заговори отново:

— Аскет Гаутама, погледнете ме! Аз съм Суджата от село Сенани, виждали сте ме и преди. Отдавна наблюдавам Вашите страдания и зная за отказа Ви да приемате храна. Но моля Ви се — яжте! Прекратете тези мъки. Без да се храните няма да постигнете нищо, няма да разберете онуй, към което се стремите.

Аскет Гаутама извърна главата си и погледна към Суджата. В погледа му проблесна искрица разум и съзнание. Пуна вече беше донесла купата, пълна с мляко и ориз и я остави внимателно до Суджата.

— Моля Ви се, приемете това ястие от мен — отново рече Суджата — Като майка Ви се моля — яжте! От шест години чакам

рожба и сега след толкова страдание, очакване и мъки, когато тя е на път да се роди, вече знам — във този свят най-ценен е животът! Не го погубвайте в безсмислена борба. За благо на себе си и на другите — живеете! Спасение, ако решили сте за Вас и за хората да донесете — приемоте таз храна!

Суджата се отдалечи мълчаливо назад, като остави купата пред светия аскет, а очите ѝ се напълниха със сълзи. Аскет Гаутама стоеше безмълвен и застинал. Съзнанието бавно изплуваше в дълбоките му орбити. Лека усмивка се появи в ъгъла на изсъхналите му устни. С лявата си ръка той бавно пое купата и я положи в скута си. С пръстите на дясната си ръка загреба малка щипка от ястието и я поднесе към устните си. Челюстите му бяха отвикнали да дъвчат и трудно се отваряха и затваряха. Аскет Гаутама бавно предъвка и преглътна първата хапка. Спря се, изчака известно време и пое втората. Двете жени седяха мълчаливо отстрани и наблюдаваха неговите действия. Трети и четвърти път пое гладувалият от храната. В него настъпваше неочаквана и бърза промяна. Погледът му започна да се прояснява. Кожата на посъхналото му бледо лице сякаш започна да се стяга и да порозовява. Движенията му започнаха да стават по-сигурни и не така бавни. Суджата се поклони, изправи се и заедно с Пуна бързо се отправи към дома си.

Гаутама продължаваше да поема от храната. Започна да чувства в отслабналото си до крайност тяло невероятен прилив на сила и жизненост. Прие цялата храна на четиридесет и девет хапки и остави празната купичка до себе си. Мислите и петте му сетива постепенно се пробудиха. За пръв път от много време започна да чува звуците от околния свят — шумът на листата, песента на птиците, бръмченето на насекомите, далечните гласове на хора, които работеха в полето. Започна да усеща мирисът на тревата и растенията наоколо. Усети топлината на въздуха с кожата си.

Изведнъж някъде отдалече вятърът донесе песента на момичета, които свиреха на ситар. Поток от спомени нахлу в съзнанието на аскета. Видя полята край Капилавасту, града, двореца, близките хора и роднините. Видя себе си като младеж, седнал под прохладната сянка на дървото джамбу, в полята, недалеч от града. Тогава преди двадесет лета, по същото това време на годината, присъстваше на церемониалното разораване на земята, преди сеитбата на житото. Пет

чифта бели волове, с позлатени рога, бяха впрегнати в дървени рала, завършващи с железни палешници. Цар Судходана държеше ралото и управляваше средния чифт волове. Четирима негови помощници бяха наредени по двама от двете му страни. Бавно и тържествено пристъпваха воловете, а ралата обръщаха тежката кафява пръст и правеха широки едри бразди. Дълбоко вълнение и радостно чувство бяха обхванали принца, докато наблюдаваше всичко това. Без лоши намерения, без чувствени желаниа, свободен от всички и от всичко, стоеше принцът в радост, под хладната сянка на голямото дърво.

„Защо сега“, помисли си аскет Гаутама „се страхувам да бъда щастлив? Защо се страхувам от пребиваването в онова щастливо състояние, което не е породено от чувствени желаниа и лоши мисли? Нима е вредна радостта, породена от уединението, вгълбяването, безстрастното разсъждение и усещането за свобода? Чрез крайна аскеза и въздържание аз не успях да придобия спасение и висша мъдрост. Навярно не това, а чувството, което изпитвам в момента, е правилният път към освобождение?“ В слабото му тяло, новосъбудените чувства и здрава мисъл му подсказаха — „Да, това е правилният път към освобождението.“

В състояние на щастливо вгълбение, породено от уединението, безстрастното изследване на заобикалящия свят и от чувството за свобода, прекара аскетът дълги часове. Силата, която му беше дала храната, получена от Суджата, започна да отслабва. Тогава аскет Гаутама си помисли: „Не е лесно да следвам този нов път и да запазя това щастливо състояние на вгълбение, радост и покой, когато тялото ми е толкова слабо. Трябва отново да започна да приемам твърда храна, макар и безвкусна или от нехранителен вид.“ Бавно той се изправи и се насочи към мястото, където беше прекарал толкова дълго време в аскеза и крайно въздържание и където петимата брахмани все още седяха, озадачени от неговото отсъствие.

С приближаването си до мястото на голямото дърво асатта и свещения кладенец, аскет Гаутама видя едно козарче, което прибираше козите към селото. Той извика с думи момчето, което се уплаши от вида на аскета, но после се приближи към него. Гаутама помоли козарчето за малко мляко. Все още изплашено, козарчето побърза да изпълни молбата на предизвикващия страх човек, след което бързо се отдалечи, със стадото си.

Петимата брахмани, също не бяха далеч и гледаха с почуда действията на аскета. Те обаче седяха мълчаливо и не задаваха въпроси. Учудването им нарасна когато рано сутринта на следващия ден, аскетът се изправи и с глинена купа в ръка тръгна към селото да събира дневната си дажба. Това продължи няколко дни и седнали помежду си брахманите решиха: „Аскет Гаутама се отказа от борбата. Изостави страданието и се върна към живота на осигуреност и търсене на изобилие.“

Мълчаливо и без предупреждение, те станаха и напуснаха провалилия се аскет. Отправиха се на северозапад, към Бенарес, далеч от това измамно място, далеч от човека, който ги подведе и предаде. Мъдрецът от рода на Саките гледаше след тях безмълвно. Видът на челото му беше сериозен, но все пак устните му леко се усмихваха.

ЧАСТ III

ГЛАВА 1

Наближаваше хладната и мъглива зима, но дните все още бяха топли и меки. Мъдрецът на Саките стоеше вгълбен под разперените клони на голямото дърво асатта. След като бе започнал отново да се храни, тялото му бързо се възстановяваше и приемаше обичайния за здравия човек вид.

Трима високи мъже, с дълги сплъстени коси, с препаски от животинска кожа, се приближиха към седящия под дървото човек. Напред вървеше Кашияпа Стария, следван от двама свои помощници — огнеслужители. Кашияпа беше седемдесет и пет годишен, но загорялото от слънцето му тяло все още беше жилаво и здраво, походката му изправена, дългата му коса, сплъстена и тъмна. Без да поздравя, Кашияпа се приближи до мъдреца и попита:

— Дали е право тоа? Слушам дека аскет Гаутама неще вѐке да гладува. Неще вѐке да страдае, се придал на обилие и разкош.

Мъдрецът на Саките погледна спокойно към Кашияпа и отвърна:

— Онези аскети и брамини в миналото, Кашияпа, които са изпитвали неочаквана, остра, жестока болка в пълната ѝ сила, не са страдали повече от мен. Онези аскети и брамини в бъдещето и тези в настоящето, които ще изпитат неочаквана, остра и жестока болка, в пълната ѝ сила, не ще страдат повече от мен. В страданието, Кашияпа, аз достигнах предела, който може да бъде достигнат от някого, но не може да бъде надминат.

Кашияпа поклати глава, като продължаваше да гледа към седящия под дървото, добил отново сили и жизненост човек и рече:

— Яз мислих дека аскет Гаутама е свет човек, али не е било право то.

Той даде знак с ръка към двамата си придружители. Тримата обърнаха гръб на мъдреца и се отдалечиха. Бодхисатва Гаутама остана още известно време във вгълбение, след което се изправи. В далечината се виждаше малка горичка, от високи дървета салва. Мъдрецът на саките тръгна в тази посока. Когато стигна до тази местност, се спря. Дърветата тук бяха същите като тези в горичката

Лумбини, в която преди тридесет и пет години се беше родил Сидхарта Гаутама. На това място сред високите, могъщи дървета, търсецният окончателно освобождение и изцеление от страданието, прекара остатъка от деня.

Когато слънцето залезе, бодхисатвата се отдаде на почивка. През нощта той сънува величествен сън. Сънува как светът се яви пред него като огромно легло. Той лежеше на това легло, а Снежните планини му служеха за възглавница. Лявата му ръка се простираше и се потапяше в източния океан, а дясната му ръка се простираше и се потапяше в западния океан. Краката му докосваха южния океан. Растението, наречено тирия, поникна от пъпа му и се издигна нагоре, докато достигна небето. Милиони черноглави мравки изпълзяха до неговите колена и ги покриха с телата си. Четири шарени птици, в различни цветове, дойдоха от четирите посоки на света и кацнаха в краката му, като едновременно с това станаха изцяло бели. Най-сетне бодхисатвата сънува, че върви изправен през купчина от нечистотии от всякакъв вид, но тяхната миризма и мръсотия не можеха да го засегнат. На разсъмване той се събуди, обхванат от радостно чувство. Сънят показваше, че крайното освобождение е близо и скоро ще настъпи.

Мъдрецът на саките се отправи към Неранджара. С приближаването на зимния сезон, реката беше изцяло пресъхнала. Стъпвайки по пясъка останал върху сухото ѝ корито, той се насочи към другия бряг. По средата на реката той срещна едно момче, което носеше върху главата си голям сноп от тревата куша. Тази трева беше мека и хората я използват за постилане и седане. Момчето го погледна весело.

— Как се казваш, приятелю? — попита Мъдрецът на саките.

— Викат ми Щастливеца — отвърна момчето.

То свали от главата си снопа с меката трева и отдели от него осем малки снопчета, големи толкова, колкото можеше да хване човек с ръка. Събра ги в едно и ги подаде на мъдреца. Момчето се усмихна отново, постави големия сноп на главата си и продължи нататък. Бодхисатвата взе подарения му сноп и също продължи пътя си.

Като остави от дясната си страна подслона, в който раздаваха помощи на бедните и бездомните, той продължи нататък по широкия път. Скоро достигна до приятна местност, с неголямо езеро и малка горичка, съставена от различни дървета, скрита от погледа. Вековно

дърво, с широки разперени над земята клони, покрито с тъмнозелени листа, се открояваше сред останалите дървета. То беше от същия вид като онова от другата страна на реката, близо до свещения кладенец. Бодхисатвата се приближи до вековното дърво, обхванат от радостно вълнение. Той започна да изпитва внимателно посоките, като заставаше последователно от север, запад, юг и изток на могъщия ствол. Намери източната посока за най-правилната и от тази страна на дървото разстели на земята снопа с тревата куша. Пригответи се и седна върху удобната постелка с кръстосани крака и изправено тяло. Бодхисатвата събра ръце в скута си, опакото на разтворената дясна длан поставено върху разтворената лява длан и произнесе:

— Кожа, сухожилия и кости могат да изсъхнат тук, плътта и кръвта ми могат да пресъхнат, но без да достигна истинското, самото освобождение, аз няма да напусна това място.

ГЛАВА 2

Кръглият червен диск на залязващото слънце се стапяше ниско над хоризонта, още преди да е достигнал мястото, където земята и небето се събираха в едно. Вечерният здрач приближаваше.

Мъдрецът на саките стоеше неподвижен под вековното дърво, потънал във вглъбение. Той се беше съсредоточил изцяло върху процеса на вдишване и издишване. Постепенно в мислите му настъпваше покой. Изолиран от чувствените желания, изолиран от зловредни помисли, той навлезе в състояние, което беше съпътствано от мисли и изследване, от радост и щастие, родени от уединението. Скоро, със стихване на мислите и изследването, той навлезе в ново състояние, което се отличаваше с придобиване на вътрешна увереност и обединение способностите на ума. Мислите и изследването бяха престанали, като отстъпиха място на възторга и радостта, породени от концентрацията. Постепенно чувствата на възторг и силна радост също отшумяха, оставяйки само чувството за телесно блаженство. Пребиваващият в това ново състояние остана спокоен, със съсредоточен ум, завладян от чисто разбиране.

Същевременно кръглата месечина беше изгряла на небето. Настъпваше последното пълнолуние преди най-краткия ден в годината.

Бодхисатвата стоеше в състояние на съсредоточеност, което не беше нито мъчително, нито приятно, а пречистваше разума чрез невъзмутимост. Със съсредоточен ум, пречистен, светъл, непорочен, свободен от несъвършенства, възприемчив, овладян, спокоен и невъзмутим, той проникна отвъд момента на настоящето. Видя ясно цялото си минало, до мига на своето рождение.

След това бодхисатвата насочи своя съвършен и пречистен ум към припомняне на отминалите си животи. И видя отминалите си животи — разнообразни и многобройни. Видя един свой отминал живот, видя втори, трети, четвърти, пети, десети, двадесети, тридесети, четиридесети, петдесети, стотен, хиляден, стохиляден. Видя себе си под такова име, под такъв род и в такъв вид, с такова усещане за

щастieto и болката, с такава продължителност на живота. Видя себе си под друго име, под друг род и друг вид, с друго усещане за щастieto и болката, с друга продължителност на живота. Така той видя с различните им особености многобройните си предишни прераждания. Видя още как подобно на човешкия живот светът също възниква и умира, ражда се, развива се и умира. Пред него се разкри един безначален и безкраен процес на ставане и развитие, много еони на разширение и свиване на света, много еони на свиване и разширение.

Първата третина на нощта беше преминала.

Тогава бодхисатвата насочи своя съсредоточен ум, пречистен, светъл, непорочен, свободен от несъвършенства, възприемчив, овладян, спокоен и невъзмутим, към живота, смъртта и прераждането на другите същества. С помощта на божественото око, което е пречисто и надминава човешкото, той видя човешките същества да умират и отново да се раждат, нисши и висши, красиви и грозни, щастливи и нещастни и разбра какво получават съществата според техните дела. Тези, които постъпваха неправилно с тяло, реч и мисъл, които обиждаха и унизяваха другите, придържаха се към грешни възгледи и приемаха действия основани на тези грешни възгледи, с разпадането на тялото след смъртта, се прераждаха в състояние на нещастие, на лошо място, в по-долен свят, дори в ада. А онези същества, които се държаха добре с тяло, реч и мисли, които не обиждаха и унизяваха другите, които поддържаха правилни възгледи и предприемаха действия основани на тези правилни възгледи, с края на земното тяло, след смъртта, се прераждаха на добро място или дори в божествения свят. Така с помощта на божественото око, което е пречисто и надминава човешкото, бодхисатвата разбра какво получават съществата според техните дела.

Беше преминала и втората третина на нощта.

Тогава бодхисатва Сидхарта Гаутама, потърси отговор на въпроса за страданието. Този свят се раждаше, старееше и умираше, след това се раждаше отново и въпреки всичко, никой не намираще изход от това страдание, начело със стареенето и смъртта. Кога щеше да бъде съзрян изходът от това страдание?

Чрез внимателно изследване, бодхисатвата потърси разрешение на въпроса. Кое определяше стареенето и смъртта? Кое беше

условието за тяхната поява? Без съмнение раждането на човека предизвикваше по нататъшните последици. Раждането беше условието за стареенето и смъртта. Но какво е това, което предизвикваше раждането? Дойде и проблясък на мъдростта: Привързване, привързване към света е това, което предизвикваше раждането. То беше условието за раждането, следвано от стареенето и смъртта. А кое предизвикваше това привързване? Кое беше условието за неговата поява? Желанието, желанието и страстният копнеж предизвикваха привързването. Те бяха условията за неговата поява. Но кое пораждаше това желание? Кое предизвикваше този страстен копнеж? Чувствата, чувствата пораждаха желанието. Те бяха условието за неговата поява. А на какво се основаваха чувствата? Кое беше условието за тяхната поява? Физическото, зрителното и духовното съприкосновение пораждаше чувствата. То, съприкосновението, беше условието за тяхната поява. А от какво се пораждаше съприкосновението? Кое беше условието за неговата поява? Досегът, досегът на петте сетивни органа с предметите, съчетан с действията на ума беше условието за появата на съприкосновението. Щеше ли да бъде възможна появата на петте сетивни органа в съчетание с действията на ума, без наличието на името и формата, на телесно-духовния организъм? Не, появата на петте сетивни органа в съчетание с действията на ума нямаше да бъде възможна без наличието на името и формата, на телесно-духовния организъм. А кое определяше появата на името и формата, на телесно-духовния организъм? Кое беше условието за тяхното съществуване? Съзнанието, съзнанието определяше появата на името и формата, то беше условието за тяхното съществуване.

Със съсредоточен ум, пречистен, светъл, непорочен, свободен от несъвършенства, възприемчив, овладян, спокоен и невъзмутим, бодхисатвата потърси отговор и на въпроса — Кое е това, което определяше съществуването на съзнанието? Какво беше условието за неговата поява? Чрез внимателно изследване се породиха проблясък на мъдростта: името и формата, името и формата определяха съществуването на съзнанието, те бяха условието за неговата поява. Тогава бодхисатвата подобно на човек, разхождащ се в гората, попадна на древен път, използван от благородните хора в миналото. Той последва този път и достигна до древен град, столица на царство, обитавана от хората в миналото. Разкошен град, с паркове,

горички, езерца и укрепителни валове — едно прекрасно място. Този град можеше да бъде възстановен, да стане отново успешен и проспериращ, добре населен, пълен с хора, отворен към растеж и експанзия. Пътят към този град беше не друг, а благородният осемстепенен път, същият, извървян някога и от други напълно просветлени. Този път се състоеше от правилни възгледи, правилна решимост, правилна реч, правилно поведение, правилен начин на живот, правилно усилие, правилна мисъл и правилно самовглъбение. Тези, които следваха този път, познаваха точно причините за страданието, техния произход, начина те да бъдат прекратени и пътя, който водеше към това.

Тогава бодхисатвата позна директно въздействията, такива каквито бяха: Това бяха въздействията; това беше техният произход; това беше прекратяването на въздействията; това беше пътят, водещ към тяхното прекратяване.

Когато разбра и видя всичко това, умът на Пробудения се освободи от въздействието на чувствените желания, от въздействието на съществуването, от въздействието на незнанието. Раждането беше унищожено, духовният живот бе утвърден; каквото трябваше да бъде направено беше направено; нямаше да има завръщане към каквото и да е състояние на съществуване.

Когато всичко това беше освободено, дойде и разбирането: „Е освободено!“

На изток се развиделяваше. Беше приключила и третата част на нощта.

Тялото на седящия под дървото саман излъчваше светлина. Бялата му кожа и бялото на очите му светеха в бяло. Черната коса, тъмните вежди и зениците му светеха в черно. Сините ириси в очите му, светеха в синьо.

Радвайки се на насладата от освобождението, Победителят произнесе:

*Когато в действителност нещата се разкриват
пред ревностния, медитиращ брахман,
тогава съмненията му изчезват напълно,*

*защото той разбира нещата, в едно с техните
причини.*

*Когато в действителност нещата се разкриват
пред ревностния медитиращ брахман,
тогава съмненията му изчезват напълно,
защото той разбира начина за унищожение на
въздействията.*

*Когато в действителност нещата се разкриват
пред ревностния медитиращ брахман,
той стои изправен и поразява съюзниците на Маара,
подобно на слънцето земната твърд осветява.*

Напълно освободен, под голямото дърво Бодхи, Съвършеният пребиваваше в радост, приемайки света със съзнанието на напълно пробуден.

ГЛАВА 3

Блажено беше усамотението на радостния, който познаваше и съзерцаваше истината, блажено беше усамотението на този, който се беше освободил от своите страсти и желания, този, който беше подчинил собственото си непокорно „Аз“.

— Достигна ти дотам, догдето малцина са успявали да стигнат. Премина на брега отсрещен.

Блаженият разпозна думите на Маара и тъмната му сянка, застанала наблизо.

— Позна и истината трудноуловима — продължи със словата си Изкусителят — другите не ще я разберат. Блажен си ти. Влез в Паринирвана, това е правилният път.

Думите на Маара нарушиха покоя на Пробудения. Без да поглежда към Господаря на изкушението, той разсъди: „Аз достигнах Дхармата, която е дълбока, трудно е да бъде видяна и разбрана, изпълнена с мир и съвършена, недостижима чрез обикновено разсъждение, трудноуловима за да бъде преживяна дори и от мъдрите. А чедата земни изпитват удоволствие от привързването, радват се на привързването, черпят наслада от привързването. Трудно ще е за тях да видят истината. Трудно ще е за тях да разберат особеното влияние на условията, принципа на обусловеното възникване. И още по-трудно ще е да бъде видяна тази истина — разрушаване на ненаситното желание, успокояването на всяко формиране, напускането на всякакви придобивки, безстрастие, прекратяване, нирвана. Не биха ме разбрали ако преподавам Дхармата. Ще бъде уморително и изпълнено с неприятности.“

След тези разсъждения Пробуденият изрече:

*Не ще да преподавам Дхармата,
която трудно аз дори открих,
понеже никога не би била разбрана,
от тез живеещи сред похот и омраза.
Онез умиращи във лъст, обвити в тъмнина,*

*никога не ще да зърнат Дхармата,
която е изправена срещу световния поток,
дълбока, неуловима, трудно обзрима.*

Тогава от света на Брахма, с бързината, с която силен човек може да разтегне свитата си ръка или да свие разтегнатата си ръка, дойде Брахма Сахампати и застана през Съвършения. Като нагласи горната си роба на едното рамо и протегна ръцете си в почтителен поздрав към достигналия пълно освобождение, Брахма Сахампати изрече: „Почитаеми! Нека Блаженият да преподаде Дхармата, нека Върховният да преподаде Дхармата! Има същества с малко прах в очите, които ще погинат ако не чуят Дхармата. Има ги тези, които ще я разберат!“

След като каза това, Брахма Сахампати продължи:

*В Магадха се появиха досега
учения нечисти, измислени от хора опетнени.
Отвори вратите на Безсмъртието,
нека да се чуе Дхармата открита от Неопетнения.*

*Така, както човек изправен на планински връх,
може да види хората навсякъде отдолу,
така ти, о Мъдрецо, всичко виждащ,
издигни двореца на Дхармата.*

*Нека Ненатъжимият да обозри човешката природа,
потънала в тъга, победена от раждането и
старостта.*

*Нека Блаженият преподава Дхармата,
ще ги има тези, които ще я разберат.*

Блаженият послуша молбата на Брахма Сахампати и от състрадание към съществата, обследва света с окото на Пробуден. Обследвайки света, той видя същества с малко прах в очите и такива с много прах в очите, същества с одухотворени черти на лицето и такива

с притъпени черти на лицето, притежаващи добри качества и притежаващи лоши качества, лесно поддаващи се на учение и трудно поддаващи се на учение, а също и такива, които живееха със страх от другия свят. Също като езеро със сини, или червени, или бели лотоси, някои лотоси, които се раждат и растат във водата, цъфтят потопени във водата, без да се издигат над нея; и някои други лотоси, които се раждат и растат във водата, остават на водната повърхност; и още други лотоси, които се раждат и растат във водата, се издигат над водата и стоят чисти, незасегнати от нея, така също, обследвайки света с окото на Пробуден, Блаженият видя същества с малко прах в очите и такива с много прах в очите, с одухотворени черти на лицето и такива с притъпени черти на лицето, притежаващи добри и притежаващи лоши качества, лесно да бъдат научени и трудно да бъдат научени и такива, които живееха със страх от другия свят.

Тогава Блаженият се обърна към Брахма Сахампати и произнесе:

— Отворени за всички тях са вратите към Безсмъртието. Нека тези, които чуят, да покажат своята вяра.

Брахма Сахампати разбра, че Блаженият е дал съгласие на неговата молба и след като отдаде почит, застанал отдясно, се завърна в света на Брахма. Тъмната сянка на Маара също беше изчезнала.

ГЛАВА 4

След разговора с Брахма Сахампати и решението да преподава, Блаженият остана отново в покой. В него се породя мисъл: „На кого да преподам първо Дхармата? Кой би разбрал бързо тази Дхарма?“

След това реши: „Алара Калама е мъдър, схватлив и способен към прозрение. Той от дълго време живее само с малко прах в очите. Ще преподам първо Дхармата на Алара Калама. Той ще я разбере бързо.“ Тогава няколко божества приближиха Блажения и казаха: „Почитаеми! Алара Калама почина преди седем дена.“ В мислите на Блажения се появи знание за това, че Алара Калама е починал преди седем дена. Блаженият си помисли: „Знатен човек беше Алара Калама. Ако той беше чул Дхармата, щеше бързо да я разбере.“

И отново Блаженият помисли: „На кого да преподам първо Дхармата? Кой би разбрал бързо тази Дхарма?“

След това реши: „Удрака Рамапутра е мъдър, схватлив и способен към прозрение. От дълго време той живее само с малко прах в очите. Ще преподам първо Дхармата на Удрака Рамапутра. Той ще я разбере бързо. «Тогава няколко божества приближиха Блажения и казаха:» «Почитаеми! Удрака Рамапутра почина вчера вечерта.» В мислите на Блажения се появи знание за това, че Удрака Рамапутра е починал предишната вечер. Блаженият си помисли: «Знатен човек беше Удрака Рамапутра. Ако той беше чул Дхармата, щеше бързо да я разбере.»“

И за трети път Блажения си помисли: „На кого да преподам първо Дхармата? Кой би разбрал бързо тази Дхарма?“

След това реши: „Тези брахмани от групата на петте, които ме придружаваха докато бях съсредоточен в пътя на страданието, бяха много полезни. Ще преподам Дхармата първо на тях.“ След това си помисли: „Къде е групата на петимата брахмани сега?“ С помощта на божественото око, което е пречисто и надминава човешкото, Блаженият видя, че сега те живеят близо до Бенарес, в Исипатана — парка на сърните.

Следващите няколко дена Блаженият прекара наблизно, съзерцавайки дървото, под което беше постигнал пълно освобождение. И още няколко дена той остана близо до дървото Бодхи, разсъждавайки върху закона за причината и следствието. Вестта за самана, стоящ в сияние под голямото дърво, беше стигнала до Урувела и околностите. Двама братя Тапуса и Бхалика, богати търговци, пътуващи към Раджгира, с петстотин коли натоварени със стока, чуха вестта за светия саман. Те решиха да го посетят и да му поднесат ястие. Откриха светия саман седящ в покой под дървото раджаятана, близо до голямото дърво Бодхи. Силно впечатлени от външния му вид, те поднесоха пред него ечемичена каша и мед.

След като остана в околностите на Бодхи толкова, колкото прецени, че е необходимо, Върховният се отправи на северозапад към Бенарес. По пътя към Гая той срещна Упака, който принадлежеше към ниганта — свободните от окови. Упака се спря и силно впечатлен попита:

— Приятелю, чертите на лицето ти са тъй ясни, цвета на кожата ти е тъй чист и светъл. Чие учение следваш, приятелю? Кой е твоят учител? Чия Дхарма изповядваш?

Върховният отвърна:

*Аз съм този, който се издигна над всичко, който
позна цялото.*

*Неопетнен сред всички неща, отхвърлил всичко,
от желания свободен. Като разбрах всичко това сам
за себе си, кого да посоча за мой учител?*

*Нямам учител и такъв като мен,
не съществува никъде в света,
и сред божествените деви, защото аз нямам
никой, който да ми противостои.*

*Защото аз съм Архатът във света,
Аз съм Учителят върховен.
Аз съм Съвършено Просветлението,
чийто огньове загаснали са и са навеки потушени.*

*Тръгнал съм към Исипатана близо до Бенарес,
за да завъртя колелото на Закона.
В свят за истината сляп
отивам, за да бия барабана на Безсмъртието.*

Упака помълча и след това изрече:

— Според твоите твърдения, приятелю, ти трябва да си световният Победител?

Съвършеният отвърна:

*Победители са тези като мен,
които знаят как да разрушат влиянията,
които преодоляха всички лоши състояния.
Затова, Упака, да, аз съм победител.*

Когато това беше казано, Упака изрече:

— Може и така са е, приятелю, може и така да е.

Той поклати глава и отмина, като тръгна по една от страничните пътеки. Съвършеният също продължи своя път. След тридесет дена, като спираше от място на място, той стигна до Великата река. След като я премина, скоро дойде и до Исипатана, паркът на сърните, близо до Бенарес.

ЧАСТ IV

ГЛАВА 1

На север от Бенарес се намираше паркът на сърните. Той беше красив, засаден с различни видове дървета и поддържан от градската управа. Паркът беше охраняван и не беше достъпен за всички. Самани, аскети, брамини и други свети люде обаче бяха допускани в него.

Двама пазачи посрещнаха Блажения, когато той наближи Исипатана. Впечатлени от ясните черти на лицето му, от неговия глас и от смиреното му, достойно поведение, те отговориха на неговите въпроси и му посочиха къде се намира групата на петте.

Блаженият се отправи нататък. Петимата брахмани го видяха отдалеч и го познаха. Те бързо се събраха и се наговориха така: „Приятели, ето идва аскет Гаутама, който живее в търсене на удоволствие, който се отказа от страданията и се обърна към доволството и разкоша. Няма да му оказваме почитания и да се изправяме заради него. Няма да поемем връхната му роба или глинената му купа. Но едно място ще му приготвим. Ако иска може да седне заедно с нас.“

Обаче, когато Блаженият се приближи, брахманите се видяха неспособни да удържат уговорката си. Един от тях се приближи да го посрещне и да поеме глинената купичка и горната му роба, друг освободи местото си за него, а трети донесе вода и кърпа за краката му. При все това петимата се обръщаха към него по име и като го наричаха „Приятелю“.

Съвършеният уми краката и ръцете си, след което се обърна към петимата и рече:

— Отшелници, не се обръщайте към Татхагата по име или като го наричате „приятел“. Татхагата е Архат, Съвършено Просветлен. Чуйте, отшелници — Безсмъртието беше постигнато. Аз ще ви науча, аз ще ви преподам Дхармата. Прилагайки това, което сте научили, разбирайки това за себе си, тук и сега, чрез проникновение, вие скоро ще достигнете до онази върховна цел в живота на светия човек, заради която принадлежащите към даден род напускат своя дом и заживяват в отшелничество.

Когато това беше казано, брахманите от групата на петте отвърнаха:

— Приятелю Гаутама, чрез провеждане на суровостите, които предприе, ти не постигна никакво свръхчовешко знание и виждане достойно за благородните. След като сега живееш в доволство, след като остави страданията и се върна към разкоша, как може да си достигнал някакво свръхчовешко различаване в знанието и виждане достойно за благородните?

След като чу тези думи, Съвършеният изрече:

— Татхагата — Така дошлия и Така отишлия си — не живее в разкош. Нито се е отказал от онова, заради което е страдал. Татхагата е Архат, Съвършено Просветлен. Чуйте, монаси — Безсмъртието беше постигнато. Аз ще ви преподам Дхармата. Прилагайки това, което сте научили, разбирайки това за себе си, тук и сега, чрез проникновение, вие скоро ще достигнете до онази върховна цел в живота на светия човек, заради която принадлежащите към даден род напускат своя дом и заживяват бездомни.

За втори и трети път брахманите попитаха същото и за втори и трети път Блаженият им отвърна със същите думи. Накрая той ги попита:

— Монаси, виждали ли сте ме някога преди да говоря така?

Те отвърнаха:

— Не, почитаеми.

Блаженият продължи:

— Това е така, защото Татхагата е Архат — Самият Пробуден. Чуйте, монаси — Безсмъртието беше постигнато. Аз ще ви науча, аз ще ви преподам Закона. Ако тръгнете по пътя, който ви покажа, вие ще живеете цяла вечност, дори и в този живот. Като опознали напълно себе си, като видели лице в лице тази несравнима с нищо цел на светия живот, заради която хората напускат дома и рода си и заживяват бездомни.

И стана възможно за Блажения да убеди петимата брахмани. И започнаха те да го слушат с внимание. Тогава Блаженият започна да подготвя за проповед групата на петимата. Той напътстваше двама от монасите, докато другите трима отиваха до близките околности за подаяния. И шестимата живееха с това, което тези тримата носеха от тяхната обиколка за събиране на подаяния. Друг път Блаженият

говореше и напътстваше трима от монасите, докато другите двама отиваха сутрин за подаяния. И шестимата живееха с това, което тези двамата донасяха от тяхната обиколка за събиране на подаяния. И така в кратко време петимата брахмани бяха готови за проповед.

ГЛАВА 2

В Исипатана, парка на сърните, Блаженият седеше върху поваления ствол на едно дърво. Пред него се бяха събрали петимата бхикшу и го наблюдаваха с внимание. Две млади сърни, с малки рога и красиви бели петна по светлокафявата кожа бяха подгънали крака и приседнали на тревата близо до хората. Те държаха изящните си глави изправени, а в големите им тъмни очи се четеше разбиране и доброта. Блаженият събра ръце пред себе си и заговори:

— Тези две крайности, монаси, трябва да бъдат избягвани от този, който се е отрекъл от света, в търсене на праведния живот. Кои са тези две крайности? Едната е живот, отдаден на удоволствията, посветен на удоволствията и похотта, което е унизително, сладострастно, примитивно, безчестно и безполезно. А другата е живот, отдаден на самоизтезанието, което е болезнено, безчестно и безполезно. Като избягваше тези две крайности, Татхагата постигна знанието за Средния път, който води до вътрешно прозрение, който води до мъдрост, който привлича спокойствието, знанието, върховното просветление, нирвана.

Кой е този Среден път, монаси, знанието за който беше постигнато от Татхагата и който води до вътрешно прозрение, който води до мъдрост, който привлича спокойствието, знанието, върховното просветление, нирвана?

Това е Благородният осемстепенен път, който означава не друго, а — правилни възгледи, правилна решимост, правилна реч, правилно поведение, правилен начин на живот, правилно усилие, правилна мисъл и правилно самовглъбение. Това, бхикшу, е Средният път, знанието за който беше придобито от Татхагата и който води до вътрешно прозрение, който води до мъдрост, който довежда до спокойствие, до знание, до съвършено просветление, до нирвана.

Този свят, монаси, е паднал жертва на мъката, тъгата и страданието. И това, монаси, е истината за страданието: раждането е страдание, остаряването е страдание, болестта е страдание, смъртта е страдание; съединяването с онова, което мразим, е страдание;

разделянето с това, което обичаме, е страдание. Накратко, петте съставни елемента на привързването пораждат страдание.

Втората истина, монаси, се отнася до възникването на страданието. И действително, то възниква от онзи страстен копнеж, който предизвиква следващо прераждане, който е съпроводен от наслада и страст, и търси удоволствие, сега тук, после там. А това означава, както страстен копнеж към чувствена наслада и към вечно съществуване, така и страстен копнеж към пълно унищожение и несъществуване.

Страданието може да бъде прекратено и това, монаси, е третата благородна истина, отнасяща се до прекратяване на страданието. И действително, това е възможно чрез пълното прекратяване на желанието, на страстния копнеж, така че да не остане никаква жажда, никаква страст — оставянето настрана, отказването от, освобождаването от, отхвърлянето на всякакво желание.

Има път, който води към прекратяване на страданието и това, монаси, е четвъртата благородна истина, отнасяща се до пътя, който води към прекратяване на страданието. И действително, това е Благородният осемстепенен път, а именно правилни възгледи, правилна решимост, правилна реч, правилно поведение, правилен начин на живот, правилно усилие, правилна мисъл и правилно самовглъбение.

Тези са Благородните истини за страданието — ето така, монаси, по отношение на нещата, нечувани преди, придобих аз прозрение, знание, разбиране, мъдрост и светлина.

Тези истини за страданието трябва да бъдат напълно разбрани — така, монаси, по отношение на нещата нечувани преди, в мен възникна прозрение, знание, разбиране, мъдрост и светлина.

Тези истини за страданието са напълно разбрани — ето така, монаси, по отношение на нещата, нечувани преди, придобих аз прозрение, знание, разбиране, мъдрост и светлина.

И докато, монаси, моето знание, за тези четири Благородни истини, така, както са в действителност, с техните три фази и дванадесет аспекта, не беше изцяло пречистено по този начин, аз не твърдах, че съм придобил ненадминатото, съвършено просветление, в този свят, с неговите човеци, божества, със света на Маара и света на

Брахма, сред това население, с неговите аскети и брамини, с неговите божества и човеци.

Но когато знанието ми, за тези четири Благородни истини, така като са в действителност, с техните три фази и дванадесет аспекта, беше изцяло пречистено по този начин, аз заявих, че съм постигнал ненадминатото, съвършено просветление, в този свят, с неговите човеци и божества, със света на Маара и света на Брахма, сред това население, с неговите аскети и брамини, с неговите божества и човеци.

Знание и прозрение възникнаха в мен: „Непоклатимо е освобождението на моята мисъл; това е последното ми раждане; за мен няма да има повече ново съществуване“.

Това бяха думите на Блажения. Петимата монаси бяха изпълнени с възхищение от неговото слово. И когато всичко вече беше казано, почитаемият Конданя постигна изчистеното, неопетнено знание за Дхармата и той рече:

— Всичко, което е предмет на възникване, е също и предмет на прекратяване.

И когато колелото на Закона беше приведено в движение от Блажения, божествата земни и небесни, едно след друго и заедно, изразиха също своята радост. В глух тътен земята се разтресе.

Блаженият се обърна към петимата бхикшу и произнесе:

— Конданя разбра. Конданя наистина разбра.

Така най-старият от петимата бхикшу стана първият, който показва, че е разбрал. И почитаемият Конданя, наречен в тази чест Анята, който беше видял Дхармата, който беше овладял Дхармата, който беше разбрал Дхармата и проникнал в нея, преодолял несигурността, разпръснал всички съмнения, придобил пълно знание, не зависещ от никой друг по отношение знанието за Доктрината, така се обърна към Учителя:

— Господарю, нека да стана последовател, под ръководството на Блажения! Нека да получа ръкополагане!

Съвършеният отвърна:

— Ела, бхикшу! Добре преподадена е Дхармата. Води свят живот, в полза на пълното прекратяване на страданието.

Така този свят човек получи ръкополагане.

Блаженият продължи със съветите и напътствията отнасящи се до Дхармата. Почитаемият Ваппа и почитаемият Бхадия, като

получиха съвети и напътствия по този начин, скоро придобиха чистото и неопетнено виждане за Закона: „Всичко, което е предмет на възникване, е също и предмет на прекратяване.“

И когато видяха Дхармата, когато овладяха Дхармата, когато разбраха Дхармата и проникнаха в нейната същност, като преодоляха несигурността, като разпръснаха всички съмнения, като спечелиха увереност, независещи от никой друг по отношение на преподаването от Учителя, те така се обърнаха към него:

— Господарю, нека станем последователи под ръководството на Блажения. Нека да получим ръкополагане.

Блаженият отвърна:

— Елате, бхикшу. Добре преподадена е Дхармата. Водете свят живот, в полза на пълното прекратяване на страданието.

Така тези почитаеми люде получиха ръкополагане.

В скоро време почитаемите Маханама и Асаджи когато получиха допълнителни указания и напътствия свързани с Дхармата, придобиха чистото и неопетнено виждане за Закона: „Всичко, което е предмет на възникване, е също и предмет на прекратяване.“

Те също помолиха за ръкополагане и получиха такова от Блажения. И имаше по това време шестима архати в света.

ГЛАВА 3

В Бенарес живееше младият Яса, син на най-богатия banker и търговец в града. Бащата беше предоставил на сина си три двореца — един за зимния сезон, един за летния и един за дъждовния. Младият Яса беше женен, но прекарваше повечето време, в голямата зала за забавления, заобиколен от приятели, синове на богати търговци. Няколко жени музикантки, развличаха с песните и танците си младите мъже всяка вечер.

Една вечер, синовете на богатите търговци отново се бяха събрали и след поредната забава младежите и музикантките потънаха в тежък сън. Късно през нощта, Яса се разбуди и като се изправи, видя танцьорките заспали в средата на голямата зала. Видът им предизвикваше отвращение. Помадата, с която една беше украсила лицето си, се беше размазала, слюнка течеше от устата на другата, а третата издаваше остри хрипове в съня си. Отвратен, Яса обу скъпите си пантофи, украсени със злато и напусна двореца.

— Това е ужасно. Това е отвратително — повтаряше младият мъж, докато прекосяваше пустите улици на заспалия град.

Без да осъзнава напълно, той напусна очертанията на града и пое по пътя на север, към Исипатана. Когато стигна до река Варуна, той остави на брега златните си пантофки и премина реката.

— Това е ужасно. Това е отвратително — продължаваше да повтаря младежът, докато приближаваше Парка на сърните.

Когато стигна до него, започваше да се съмва. И тогава младият Яса видя в средата на една обширна поляна седящ във вгълбение саман, чийто черти излъчваха светлина сравнима с тази на зората. Яса се насочи към този саман и извика:

— Помогни ми свети човече, аз страдам!

Блаженият бавно се извърна и погледна към Яса. Той разбра какво става в душата на младежа и му посочи място до себе си. Младият мъж приседна на почтително разстояние и се вгледа в Блажения. Този човек беше облечен единствено с трите жълти роби на скитащия монах, и без да има украшения по тялото, той внушаваше

величие, спокойствие и красота. След това Яса неволно погледна към огърлицата от перли и тази от диаманти, която лежеше върху неговите гърди, погледна тежките златни гривни, които висяха върху китките на собствените му ръце и се засрами. Блаженият се обърна към него и каза:

— Така, както вятърът поваля слабо дърво, така и Маара Изкусителят, без съмнение ще надвие този, който живее само в търсене на удоволствие, който не контролира своите чувства, който е неумерен в храната си, ленив и мързелив.

Изпитвайки силно смущение, Яса наведе глава и заплака, а Блаженият продължи с речта си:

— Но така, както вятърът не може да съкруши скалиста планина, така и Маара Изкусителят няма да може да надвие този, който не живее в търсене на удоволствие, който контролира своите чувства, който е умерен в храната си, изпълнен с вяра и силен.

След това Блаженият утеши Яса и му обясни за необходимостта от раздаване на помощи на нуждаещите се, за дисциплината и уважението към другите, за безстойността на чувствените удоволствия.

Младият Яса приемаше всичко това с отворени очи, уши и съзнание. За пръв от много време, в него се появяваше истинска радост и щастие. След като видя това, Блаженият проповяда и четирите Благородни истини, свързани със страданието.

В това време, в обширната къща на Яса, в Бенарес, беше настъпило голямо вълнение. Един от слугите откри липсата на младежа, още в ранното утро, и съобщи за това на неговия баща. Не можаха никъде да открият Яса и майка му, силно разтревожена, страхувайки се, че някаква беда може да е застигнала сина ѝ, помоли съпруга си да тръгне да го търси. Бащата на Яса намери следите от златните му пантофки и като ги проследи стигна до река Варуна. Там той разбра накъде беше тръгнал неговият син. Все още силно разтревожен, богатият търговец стигна до Исипатана и намери Блажения, заедно с шестима монаси седнали край него. Силното вълнение не му позволи да познае сина си, който беше между тях. Той започна да разпитва Блажения за това, дали е виждал Яса, а Блаженият го прикани да седне и да се успокои. След това Пробуденият запозна бащата на Яса с моралните принципи на своето учение и този обяви, че отсега нататък става мирянин, последовател на светия мъж.

— Приемам убежище в Пробудения, приемам убежище в Дхармата, приемам убежище в Сангхата! — обяви бащата на Яса.

Най-сетне, той разпозна сина си сред тези, които заобикаляха Блажения и го помоли веднага да се върне къщи, заради скърбящата му майка. Младият Яса погледна с тревога към Блажения. Съвършеният прочете молбата в очите на младежа и като се обърна към бащата на Яса каза:

— Невъзможно е за някой, който е живял толкова скверно, колкото Яса, да се върне към предишния си живот.

Бащата не знаеше какво да отговори, но той покани Съвършения, неговите ученици и Яса, в къщата си, на обяд за следващия ден. Блаженият посрещна поканата с мълчание, което означаваше, че е съгласен.

Веднага щом бащата си тръгна, Яса помоли Съвършения за ръкополагане.

— Ако си готов за това — отвърна Съвършеният — свали от себе си всички украшения, подстрижи косата си и облечи жълтата одежда.

След като това беше направено, Съвършеният ръкоположи младия Яса.

На следващия ден, преди обед, Блаженият и шестимата последователи бяха посрещнати в обширната къща на богатия търговец в Бенарес. Майката на Яса и бившата му съпруга поздравиха гостите. Преди да приеме ястието, Блаженият проповяда моралните принципи на своето учение и двете жени също приеха своето убежище в Пробудения, в Дхармата и в Сангхата.

Четиримата най-близки приятели на Яса разбраха за случилото се. Те бяха силно учудени и развълнувани от станалото и потърсиха среща с Блажения в парка Исипатана. След срещата с него, Вимала, Субаху, Пунаджи и Гавампати също пожелаха да станат монаси и след застъпничеството на Яса получиха ръкополагане.

Новината за всичко това бързо се разпространяваше из Бенарес. Скоро още петдесет младежи, от знатни семейства, пожелаха да се присъединят към Сангхата. Всички те получиха ръкополагане и бяха приети в нея.

Така се умножиха последователите на Пробудения и станаха шестдесет.

ГЛАВА 4

С приближаването на горещите месеци, слънцето сияеше все по-ярко сред небесната шир. Полята бързо посивяха, а дърветата оставаха без листа. Блаженият и шестдесетте ученика се приготвиха да посрещнат дъждовния сезон, който приближаваше, като построиха временен подслон в парка Исипатана. През този сезон движението замираще напълно. Обилните дъждове превръщаха пресъхналите потоци в широки реки — мътни и пълноводни. Лепкавата кал поглъщаше пътища и пътеки.

Блаженият използваше времето на валежите, за да укрепва знанието на своите ученици и да пречисти напълно тяхната вяра. Той съветваше монасите да използват последователния ред на мисли, като разглеждат нещата такива каквито са, без страст и предразсъдъци.

Един ден Блаженият отново се обърна към монасите и каза:

— Бхикшу, за да разпространявате Дхармата, вие трябва да изоставите и най-малките пороци и несъвършенства.

След това Блаженият разказа на монасите историята за цар Пасетана, който цар поръчал изработването на две колела при известен майстор на колесници. Майсторът изработвал първото колело с голямо внимание, в продължение на шест месеца. Второто колело обаче той изработил набързо, за шест дена. Когато колесницата била изпробвана в тежка надпревара, първото колело останало изцяло на местото си. Второто колело било нестабилно и паднало от оста, защото имало несъвършенства в дървените спици, околицето и главината.

— Поради това, бхикшу — завърши думите си Блажения — вие трябва да се отървете дори и от най-малките несъвършенства в своите дела, думи и мисъл.

С приближаване края на дъждовния сезон, Пробуденият изпрати монасите във всички посоки, за да разпространяват учението. Преди това той се обърна към тях със следните думи:

— Свободен съм аз, монаси, от всякакви окови — божествени и земни. Сега свободни сте и вие. Вървете напред, монаси, от състрадание към света, за ползата, изгодата и щастието на богове и

хора. Нека двама не вървят заедно. Преподавайте Учението, което е прекрасно в началото, прекрасно в средата и прекрасно в края. Предавайте нататък съвършения и чист начин на светия живот. Аз лично отивам към Урувела, за да преподам там Дхармата.

Като следваха заръката на Блажения, монасите се разпръснаха във всички посоки. Не след дълго, те доведоха в Исипатана много желаещи да се присъединят към новата общност. Блаженият ръкополагаше новодошлите, но много от монасите молеха за разрешение, лично да ръкополагат желаещите да се присъединят към общността. Съвършеният размисли за известно време върху тази молба, след което през една сутрин, в края на дъждовния сезон, събра монасите и каза:

— Разрешавам ви, монаси, в различните страни и области, вие лично да приемате желаещите да напуснат светския живот и лично да ръкополагате тези хора. Това трябва да бъде направено по този начин: Нека този, който е готов да се присъедини към Сангхата, да обръсне косата и брадата си; нека да облече жълта роба, като покрие лявото си рамо. Като се поклони в краката на ръкополагащия го монах, нека този човек да коленичи и да изрази почитта си със събрани пред тялото ръце. След това той трябва да повтори: „Приемам убежище в Пробудения, приемам убежище в Дхармата, приемам убежище в Сангхата.“ Това той е задължен да повтори за втори и за трети път. Разрешавам ви, монаси, да приемате нови бхикшу със средствата на тази тристепенна формула.

Дъждовният сезон отмина напълно и пътищата отново се отвориха. Преди да се разделят и да поемат окончателно в различни посоки, Пробуденият отново събра монасите и им каза:

— И помнете, бхикшу — този, който желае да облече жълтата одежда, без да се е пречистил от греха и който не зачита умереността и истината, е недостоен за жълтата одежда.

Монасите събраха отворените длани на ръцете пред телата си и мълчаливо се поклониха. Блаженият продължи:

— Но, този, който се е пречистил от греха, добре познава всички добродетели, зачита умереността и истината — той е достоен за жълтата одежда.

Монасите отново се поклониха. На следващата сутрин, всички те се отправиха на път.

ГЛАВА 5

Като спираше от място на място, след около месец, Блаженият наближи южните земи на царство Магадха. Той беше спрял да си почине в горичката наречена Капасия. Докато си почиваше там, голяма група от тридесет младежи дойде при него. Младежите бяха развълнувани и го попитаха дали не е виждал жена, която да е преминала наблизом, бързайки. Те обясниха, че са дошли в горичката заедно с жените си, да се забавляват, но един от тях неженен, довел със себе си куртизанка, която откраднала част от вещите им и избягала. Затова те я преследваха.

— Какво мислите, млади мъже? — попита Пробуденият — Кое е по-доброто — да търсите тази жена и вашите вещи или да търсите себе си?

Младежите се спогледаха, изненадани от неочаквания въпрос, но отвърнаха:

— По-добре е да търсим себе си.

— Добре тогава — отвърна Пробуденият — седнете на земята до мен, аз ще ви разкажа нещо.

Кратките поучения на Блажения и проповедта, свързана с четирите Благородни истини, успокоиха младежите, които забравиха за преследването на жената и вдъхновени, те пожелаха да станат миряни, последователи на учението. Блаженият даде своето съгласие. Скоро след това те се разделиха.

Пробуденият продължи своя път към Урувела. Когато стигна до околностите и самото градче, той започна да среща познати лица, които го гледаха с учудване и възхищение. Блаженият премина покрай приюта, в който раздаваха помощи на бедните и нуждаещите се и скоро достигна до мястото където Кашияпа Стария беше разположил своята община.

Необезпокояван от никого, Съвършеният достигна до самата централна шатра, в която огнепоклонниците — джатели поддържаха вечния огън, върху който те сутрин и вечер извършваха възлияния, като пееха свещени химни. Уведомен за пристигането на саман

Гаутама, Кашияпа Стария побърза да застане на неговия път. Той се изпречи пред младия саман, изгледа го от главата до петите и рече:

— Е дошъл кай нази тоя, кого зоват Сакия Мудрий. Велат дека си бил веке Архант.

Блаженият поздрави смирено и помоли за това, да остане една ноц в шатрата, където гореше вечният огън. Кашияпа Стария го погледна изпитателно и попита:

— Али не знаеш дека я има тамо една лута змия, коя го варди огиньот. Ке те ухапе ова змия, ке те убие, ке умреш.

Въпреки това предупреждение, Съвършеният потвърди желанието си. Кашияпа го изгледа отново и рече:

— Те зоват лугето Сакия Мудрий, али яз мислам дека по-право е да те зоват Безумний.

След тези думи старият огнепоклонник даде съгласието си.

Цяла ноц Блаженият остана сам в шатрата с горящия огън. На сутринта голямо множество се беше събрало пред нея. Бавно и тържествено Съвършеният излезе навън. В ръцете си държеше глинената купа за подаяния. Вътре в нея седеше навита на кълбо змията, като главата и голяма част от тялото ѝ излизаха нагоре, над устието на глинената купа. Възгласи на удивление се разнесоха над множеството. Кашияпа също беше впечатлен и рече:

— Архант е Сакия Мудрий.

Но след това бързо добави:

— Се пак не е той по-горен от Кашияпа Стария!

Блаженият напусна пределите на общината, но прекара следващите няколко ноци близо до нея, на границата, от която започваше джунглата. В продължение на три ноци огнепоклонниците наблюдаваха как гората, около мястото, където се беше оттеглил мъдрецът, се изпълва със светлина. През първата вечер, те видяха как от небето дойдоха Четиримата велики царе, които посетиха мъдреца. През втората вечер те видяха самия Индра, които също го посети, а на третата вечер посещение му оказа и Брахма Сахампати. Развълнувани от видяното, огнепоклонниците се събраха при техния водач и му разказаха за случилото се. Също впечатлен той изрече:

— Свет човек е Сакия Мудрий, али яз сум исто свет.

Наближаваше големият годишен събор, на който се извършваха жертвоприношения на различни животни и който се провеждаше всяка

година край общината на огнепоклонниците. На този събор идваха хора от цяла Магадха и на изток чак от Анга. Кашияпа Стария изпитваше притеснение за това, да не би младият саман да привлече на своя страна някои от неговите последователи. Без да споделя с никой, той тайно си пожела саманът да не се явява изобщо по време на събора. И ето че когато събитието настъпи, саман Гаутама изобщо не се появи, а и никой не го беше виждал наблизко.

— Право велат дека Архант е веке Гаутама — рече Кашияпа — али яз исто сум Архант.

Няколко дни след края на събора, когато джатиците се бяха събрали на едно място и слушаха речта на своя старши предводител, Блаженият отново се появи в общината и необезпокояван от никой се изправи лице в лице с Кашияпа. Съвършеният изслуша края на хвалебствената му реч и като се обърна към него каза:

— Кашияпа, ти нито си Архат, нито знаеш кой път води към съвършенство. Начинът ти на живот не е такъв, че да станеш Архат и дори не е такъв, че да влезеш в пътя, който води към това.

Ледена тишина се възцари над множеството. Кашияпа изглеждаше онемял. Бавно погледът му, насочен отвъд пределите на хоризонта се обърна към Съвършения. Старият огнепоклонник продължи да стои изправен още известно време, след което отстъпи крачка назад и мълчаливо простря тялото си на земята, в краката на Блажения. Съвършеният се обърна към множеството и изрече на висок глас:

— Чуйте, джатици! Тези, които виждат истина в неистината и търсят неистина в истината, никога не ще открият правдата. Те следват празни желания.

След това той се обърна към Кашияпа и рече:

— Стани Кашияпа! Ти си глава на школа с петстотин последователи. Обсъди решението си първо с тях, така че те да не останат без водач. Нека те да постъпят така, както намерят за правилно.

Покорно Кашияпа се изправи и като следваше съвета на Блажения, обясни на джатиците своето решение. Скоро той се обърна отново към Пробудения и каза:

— Решихме. Ке следиме сите доктрината що я проповеда мъдрецот от рода на Саките.

Този път Пробуденият даде своето съгласие. В кратко време всичките петстотин огнепоклонника отрязаха дългите си сплъстени коси, свалиха и изтриха от себе си отличителните белези и захвърлиха в река Неранджара всичките си принадлежности, с които обслужваха култа към огъня. Пробуденият ръкоположи лично всеки един от тях.

Докато ставаше това, по-малкият брат Нади Кашияпа и неговите триста ученика, разположени надолу по течението на реката, видяха да плуват в нея отрязаните плитки на джатилите, столчетата от животинска кожа, дрехите от лико, дървените тояги, кръглите купи и дългите лъжици за възлияния. Нади Кашияпа и неговите последователи се притесниха за това, да не би някакво нещастие да е сполетяло техните събрата, разположени нагоре по реката, и затова тръгнаха към тях.

Когато стигнаха до мястото, където преди се намираше общината на Кашияпа Стария, те видяха Пробудения да говори на петстотинте ученика. Не след дълго те разбраха какво се бе случило и като се посъветваха с останалите, решиха също да приемат учението на Блажения.

Скоро със своите двеста последователи пристигна и най-малкият брат Гая Кашияпа. Разположени близо до Гая, те също се бяха придвижили нагоре по реката, за да разберат какво се е случило. След като разбраха за станалото и чуха словата на Блажения, новодошлите също захвърлиха предметите, с които обслужваха култа към огъня, отрязаха дългите си, сплъстени коси, свалиха и изтриха от себе си отличителните знаци и станаха негови последователи.

ГЛАВА 6

След като остана в околностите на Урувела толкова, колкото прецени, че е необходимо, Блаженият, заедно с многобройните си последователи, се отправи на север, към Гая. Там те спряха близо до хълма Гаясиса и пренощуваха на това място. Преди да продължат, Блаженият се изкачи на едно по-високо място и като се обърна към бившите джатели — огнепоклонници, високо рече:

— Всичко в този свят гори, о монаси. Окото гори, чувствата горят, мислите горят. Всички те горят с огъня на похотта. Има гняв, има невежество, има омраза и докато огънят намира леснозапалими неща, чрез които да гори, дотогава и ще гори. И дотогава ще има раждане и смърт, запад, тъга, оплакване, страдание, отчаяние и мъка. Като има това предвид, изучаващият Дхармата ще види четирите Благородни истини и ще встъпи в осемстепенния път към светостта. Той ще бъде бдителен по отношение на окото, бдителен по отношение на чувствата, бдителен по отношение на мислите. Той ще отхвърли страстта от себе си и ще стане свободен. И така той ще бъде свободен от егоизма и ще придобие блаженството на безстрастието, блаженството на Нирвана.

Шепот на одобрение се разнесе сред бившите огнепоклонници, след като Блаженият привърши речта си. Скоро след това, той и неговите последователи продължиха пътя си на североизток към Раджгира.

Когато след няколко дена наближиха царския град и видяха пред себе си могъщите бели стени, те спряха за почивка в горичката Лативана. Вестта за приближилото множество бързо се разнесе из града. Вестители застанаха пред Бимба царя и съобщиха:

— Дошъл е, следван от множество голямо, Великият саман, мъдрецът Гаутама. Твърдят, царю, че синът на саките е станал Буда — истински Пробуден.

Когато чу това, цар Бимба бързо се приготви и придружен от брахмани, царедворци и пазачи напусна двореца. Към царската свита

се присъединиха и много граждани и всички те излязоха заедно извън градските порти, за да посрещнат новодошлите.

Когато приближиха равната Лативана и видяха пред себе си множеството, предвождано от Блажения и от Кашияпа Стария, царят и гражданите на Раджгира се спряха. Зачудени, те се споглеждаха един друг и си задаваха въпроса, кой предвожда новодошлите — саман Гаутама или Кашияпа от Урувела. Бимба царя също беше озадачен и попита своите приближени кой от двамата е учителят и кой ученикът.

Когато разбра смущението, което беше настъпило, Пробуденият се приближи до Кашияпа и високо попита:

— Кашияпа, доскоро ти упражняваше почитание към огъня, край Урувела. Защо се отказа от това?

Кашияпа се обърна към Блажения и смирено изрече:

— Сме го почитали Ягни-Огиньот, оти сме ги чекали даровете, кои той ке ни даде отпосле — доволства всекакви, вино и жени. Кога що разбрах, дека нещата земни не са чисти, яз оставих жертванията що ги вършихме.

Голямото множество от хора слушаше с внимание и беше притихнало. Тогава Блаженият отново попита:

— И след като не намираш вече радост в принасянето на жертви, по този начин, в какво намира радост твоя ум, Кашияпа?

Кашияпа се обърна последователно към тези, които доскоро го следваха и към тези, които бяха дошли от града и заяви:

— Яз го стигнах състоянието, в кое наидох мир, кое не може повеке да биде променено, кое всекой човек може да наиде, сам за себе. За туй само яз оставих жертванията, с кои почитахме Ягни-Огиньот.

След тези думи Кашияпа коленичи пред Блажения, като обяви:

— Блажениот е мой учител, яз сум негов ученик. Блажениот е мой учител, яз сум негов ученик.

Шум и възгласи на изненада се понесоха всред множеството, дошло из Раджгира. Бимба царя излезе напред и се вгледа възхитено в Пробудения. В това време Блаженият се обърна към множеството, което го гледаше с внимание и с възторг и сред настъпилата тишина проповяда основите на Дхармата.

След като чу думите на Съвършения, в цар Бимба възникна чистото и неопетнено виждане за Закона. Той се приближи още по-

близо до Пробудения и като се изправи пред него с почитание, тържествено обяви:

— Докато очаквах да получа престола, аз принцът, имах пет желаня. Тези пет желаня днес се изпълниха изцяло. Исках да стана цар и като такъв аз и моето царство да бъдем посетени от напълно Просветления — от самия Пробуден. Пожелах си, също така, да мога да посрещна този напълно Просветлен с необходимата почит. Пожелах си да чуя неговата Доктрина и тайно се надявах да мога да я разбера. Сега всички тези пет желаня се изпълниха. Думите на Блажения бяха такива, сякаш някой отново изправи нещо, преди това повалено на земята. Думите му бяха такива, с които някой посочва на загубилия се правилната посока. Бяха такива, сякаш някой внася светилник в тъмна стая и другите, които са в нея, могат да видят какво има вътре. Точно такива бяха думите на Блажения и точно така Блаженият разясни Дхармата. От днес аз наричам него Господар и Учител. Приемам своето убежище в Пробудения, в Дхармата и в Сангхата. Смирено моля Блажения да ме приеме като обикновен мирянин, които да служи на това ново братство, от днес до края на дните ми!

Мълчаливо Блаженият даде знак на съгласие. Възрадваан, цар Бимба покани на следващия ден Пробудения и всички, които го придружаваха на обедно ястие, като обеща да дари на Сангхата подходящо място в околностите на Раджгира, където монасите да могат да устроят своята общност.

Пробуденият прие поканата и като се обърна към Бимба царя рече:

— Никой, никога, няма да може да измери заслугата на този, който отдава почит на достойните за нея, били те просветлени или техни ученици, победили войнството на злините и преминали реката на страданияето. Никой, никога, няма да измери заслугата на този, който отдава почит на намерилите избавление и на незнаещите що е страх.

Мекото следобедно слънце огряваше равната Лативана и като проникваше през клоните на дърветата, достигаше до хората събрали се сред нея. Сред всички тях се открояваше Пробуденият. Този, който беше пребродил непроходимия свят и суетата му, този който беше

свободен от страсти и съмнения. Той, който беше победил страданието и водеше хората към свобода.

ПОСЛЕСЛОВ

С проповедта в Исипатана (дн. Сарнат), наречена по-късно „Завъртане колелото на Дхармата“ или „Първата проповед“, започва продължилата близо четиридесет и пет години проповедническа и мисионерска дейност на мъдреца Гаутама, принца от рода на Саките, постигналия пълното просветление. Него светът започва да нарича Буда — самият Пробуден.

В продължение на много години, високата му широкоплещеста и достолепна фигура е можела да бъде видяна по тържища и пазари, в градовете и в по-малките населени места на Средната земя, по широките друмища и по малките пътеки. Буда не избягвал среща с никой, който желаел да бъде поучен или да намери убежище в неговата Доктрина. Общувал както с царе, брахмани и богати търговци, така и с обикновени занаятчии, рибари и земеделци, с хора от всички касти на древна Индия.

След посещението в Раджгира (дн. Раджгир), в тази първа година от проповедническата си дейност, Мъдрецът на Саките получава в дарение, от цар Бимба, градината Велувана, където по-късно е основан будистки манастир — вихара — средище, в което монасите се събирали основно през дъждовния период на годината. Друго известно средище от това време е основано в градината Джетавана, дарена на ордена от богатия търговец Анатапиндака, в Саватхи, столицата на Кошала. В Раджгира, по време на това първо посещение на Сидхарта Гаутама като учител и просветлен, към Сангхата се присъединяват и двамата най-видни ученици и негови последователи — Сарипутра и Модгаляна.

Скоро след това, или седем години след като напуска Капилавасту, принцът се завръща и в столицата на Саките, но вече като Пробуден. Срещата му с Ясодара, цар Судходана, синът му Рахула и останалите роднини и приближени на царския род, е сравнително добре запазена и описана в будистката книжнина.

Трудно е да се разкаже, дори накратко, за всички беседи, срещи, дела и поучения на Блажения по време на четиридесет и пет годишната му проповедническа дейност. Всички те са описани в значителна по обем книжнина. Основното ядро, на тази книжнина, което се отличава с най-голяма пълнота и предполагаема автентичност, е нар. будистки канон — записи на езика пали, създадени от групата на старите (тхеравада). Освен него, сведения от биографичен характер за живота на Буда, са изложени в „Лалитавистара“, приписвана на школата махаяна.

В биографията на Пробудения са познати и няколко случая, в които за да убеди противниците си в правота на своята доктрина, Пробуденият е бил принуден да извърши някои чудеса. На подобни действия обаче той гледал като на крайно средство, което в никакъв случай не поощрявал. Най-известно е чудото в Саватхи, когато след тежка и безплодна дискусия между Пробудения и шестима учители, водачи на известни по онова време секти, той проектира тялото си във въздуха, в хиляди аспекти, и така всички присъстващи виждат хиляда образа на Буда едновременно.

Постепенно ученията за „Средният път“, за „Четирите благородни истини“, за умереността, толерантността и ненасилието, съчетани неизменно с личния пример на Пробудения, печелят многобройни последователи в цяла Северна Индия, като с времето се разпространяват и извън пределите на древната Джамбудвипа.

След четири и половина десетилетия на проповедническа дейност, включващи създаването и организирането на нов орден от хиляди ученици и още по-многобройни последователи, настъпва и краят на земния път на Пробудения, или т.нар. Паринирвана. Описанието на тази окончателна нирвана, в будистката книжнина, е също доста обстойно. На осемдесет годишна възраст, с вече отпаднало от годините тяло, Блаженият се отправя към родния си град, за да посрещне смъртта, но последната спирка по пътя му е Кушинагара (дн. Кушинагар), столицата на Малите. Тук той се прощава със своите ученици, като заявява: „Вие може да мислите, че учителят си е отишъл, че нямате вече учител. Но не бива да виждате нещата по този начин. Нека учението и правилата, които ви дадох да бъдат ваш учител след смъртта ми.“ Като последни думи на Пробудения се пазят следните:

„Сега, монаси, обявявам: всички елементи, които изграждат личността са преходни. Стремете се към съвършенство, неуморно.“

РЕЧНИК:

Агни (санскр.) — във ведическата религия бог на огъня.

Асагга — лат. *Ficus religiosa*; дърво, наречено по-късно „бодхи“, поради това, че Сидхарта Гаутама получава просветление, седнал под едно от тези внушителни дървета.

Анга — област на изток от Магадха, близо до устието на Ганг.

Архат (санскр.) — човек, който е достигнал духовно съвършенство по време на живота си. Нравствен идеал на хинаянския будизъм.

Ассина (ашвин) — месец от годината, отговарящ на септември-октомври по юлиано-грегорианския календар.

Атман (санскр.) — вечната душа, еднаква за всички хора; едно и също с брахман — върховната реалност.

Ацелака (санскр.) — „без дрехи“, тези, които ходят голи.

Ачирават(и) — река позната и като Рапти, която извира от Хималаите и тече на югоизток, като се влива в река Сарджу (Горга).

Баняян — лат. *Ficus benghalensis*; почита се като дърво на желанието, защото се вярва, че може да даде дрехи, храна, украшения и други.

Бенарес — град Варанаси (Бенарас), разположен на левия бряг на река Ганг (щата Утар Прадеш).

Бодхи — 1. Дървото Бодхи — святото за будистите дърво, под което Сидхарта Гаутама получава просветление, в днешна Бодхгая.

2. Висше състояние на съзнанието — просветление.

Бодхисатва (санскр.) — човек, който е на пътя към достигане на съвършено знание. Нравственият идеал на махаянския будизъм.

Брахма — в индуистката традиция висш бог, създател на вселената.

Брахма Сахампати — висш представител на света на Брахма. Понякога е представян с четири лица, които гледат в четирите посоки на света.

Брахман — 1. Абсолютната, върховната реалност; основата на и причината за всичко съществуващо.

2. Вж. Брамин.

Брамин — член на най-висшата жреческа каста, традиционно носители на най-високи морални качества.

Бхикшу (*санск.*) — будистки монах, член на будистката община (Сангха).

Варуна — 1. Във Ведите — върховният бог, творец на земята, небето и звездите.

2. Река, която се влива в Ганг, близо до град Бенарес (Варанаси).

Васса (*пали*) — означение на дъждовния сезон, продължаващ около три месеца, обикновено Юли — Септември.

Веди (*санскр.*) — свещени песни, или химни, донесени от ариите през II хил. пр.н.е. и разпространени постепенно в Северна Индия, от запад на изток. Четири основни текста — Риг Веда, Сама Веда, Яджур Веда, Атарва Веда.

Вейсака (*весак*) — месец от годината, отговарящ на април-май по юлиано-грегорианския календар.

Великата река — в текста, означение на Ганг (Ганга). Названието „велика“ тук повече в смисъл на старобълг. „голяма“.

Гая — съвременен град Гая (щата Бихар), близо до Бодхгая.

Дева — древноиндийско понятие за божество; означение на трите висши божества в индийския пантеон.

Джамбу — лат. *Eugenia jambos* или *Syzygium jambos* (или още Малайски сизигиум); Вид плодно дърво, сизигиум, с родина Югоизточна Азия.

Джамбудвипа — древно название на Индия (вж. джамбу и двипа — остров, островен континент).

Джатили (*пали*) — носещи сплъстени коси, аскети-огнепоклонници.

Дхарма (*санскр.*) — доктрина във вида, в който е създадена. Основно понятие в будизма, което в хода на историята придобива и нови значения — текст или събрани текстове на будисткото учение; условие; морално качество; религията на Буда.

Индра (*санскр.*) — върховен бог във ведическия пантеон, бог на гръмотевиците, бурите и войните.

Исипатана — еленовият парк или още паркът на сърните. Днешен Сарнат близо до Варанаси (щата Утар Прадеш).

Карма (*санскр.*) — действие; в индийската митология „закон за възмездие“, според който в съответствие с добрите или лошите дела извършени от дадено същество, то получава следващото си прераждане.

Капилавасту — столица на Саките. Днешното градче Пиправа, близо до индийско-непалската граница (щата Утар Прадеш).

Кастри — още наречени „варни“; четири основни кастри — брахмани — жреци; кшатрии — войни; вайши — търговци, занаятчии и земеделци; шудри — слуги.

Колии — малко царство, източни съседи на Саките. Столица на Колиите е Рамагама (Колиянагара).

Кошала — голямо царство на югозапад от царството на Саките, чиито владетели също водят произхода си от царския род на Кошала. Столица на Кошала е Саватхи.

Куша — *лат. Poa cynosuroides*; вид трева, използвана за постилане и за сядане.

Кшатрии — кастата на воините, също така администратори и управители.

Лумбини — днес на територията на Непал, окръг Рупандехи, близо до границата с Индия. Лумбини се почита като място на мира и разбирателството.

Маара (*Мара*) — господар на изкушението, а също и персонификация на смъртта; чест спътник и опонент на бъдещия Буда, след напускането му на двореца.

Магадха — голямо царство по десния бряг на Ганг; според тълкуванията — „земя на магите“ или „средната земя“. Първоначално столица на Магадха е Раджгира, а след това Палипутра.

Мали — царство, югоизточни съседи на Саките. Главни градове на Малите са Пава и Кушинара.

Намуций — злият враг на Индра; обръщение, използвано от Сидхарта към Маара Изкусителя.

Неранджара — река, която минава край Бодхгая и Гая (щата Бихар).

Ниганта (*пали*) — „свободни от окови“; название прието от джайнистите — последователи на Махавира (Джина), съвременник на

Буда.

Нирвана (*санскр.*) — „угасване“, „преставане“, „потушаване“. Според друго тълкуване — „освобождаване от желаниа“. Нирвана е едно от основните понятия в будизма и представлява върховната цел в стремежите на всеки будист.

Осемстепенен път — служи за познаване на истината и за приближаване към просветлението. Включва — 1. правилни възгледи; 2. правилна решимост (правилен стремеж); 3. правилна реч; 4. правилно поведение; 5. правилен (начин на) живот; 6. правилно усилие; 7. правилна мисъл (правилно насочване на мисълта); 8. правилно самовгълбение (правилна концентрация или медитация)

Парибаяка — скитащи бездомници от кастата на брахманите

Паринирвана — цялостна, окончателна нирвана. Най-често се използва за състоянието на окончателно невъзвръщане, което очаква Пробудения след смъртта на земното му тяло.

Раджгира — или още Раджгриха. Днешен Раджгир (щата Бихар), древната столица на Магадха.

Риши (*санскр.*) — 1. първите същества създадени от Брахма.

2. свят, мъдър човек; пророк или предсказател.

Салва — *лат. (Shorea robusta)*. Вид широколистно дърво, достигащо до 40 м. височина.

Саки (*Шаки*) — едно от арийските племена, които се установяват в Северна Индия през второто хилядолетие пр.н.е., дошли от територията на Иран или Средна Азия. Столицата на Саките е Капилавасту.

Самани (*шрамани*) — скитащи бездомници от другите касти (извън тази на брахманите), които следват различни учения.

Сангха (*санскр.*) — община на будистките монаси. Днес това е събирателно название за всички будистки монаси и монахини по света.

Свещените песни — в текста, синоним на Ведите.

Сенани — село близо до Урувела (Бодхгая), разположено на срещуположния бряг на река Неранджара.

Ситар — струнен музикален инструмент.

Снежните планини — описателно определение на Хималаите, наречени още Химават.

Средната земя (*страна*) — название на територията на Северна Индия в древността.

Сутра (*санскр.*) — свещено слово, съдържащо в себе си религиозни догми, често в мерена реч.

Татхагата (*санскр.*) — това название може да бъде преведено и като „така дошъл“ и като „така заминал“. Един от епитетите, с които Пробудения сам нарича себе си.

Упанишади — философски трактати, създадени на основата на Ведите. Първите Упанишади възникват в края на VII в. пр.н.е.

Урувела — древното название на днешна Бодхгая (щата Бихар).

Химават — другото название на Хималаите.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- „Буда“, Фолкер Цоц
„Буда“, Майкъл Каритърс
„Будизмът. Кратко въведение“, Дамиен Къун
„Дхаммапада“, ИК Шамбала
„Дхаммапада“, ИК Фама
„Речник на религиите (будизъм, християнство, ислям)“,
Фондация Минерва
„Сатипаттхана Сутта — Основи на медитацията“, ИК Шамбала
„Хиндуизмът“, Ким Нот
„The life of Buddha“ \As legend and history\, Edward J. Thomas
„The Historical Buddha“ \The Times, Life and Teachings of the
Founder of Buddhism\, H.W.Shumann
„The Lotus sutra“ Translated by Burton Watson
„The essence of the Vedas and Allied scriptures“, Basdeo
Bisoondoyal
„In the Buddha’s words“ \An Anthology of Discourses from the Pali
Canon\, Edited by Bhikkhu Bodhi
„The life of the Buddha“ \And the early history of his order\, W.
Woodville Rockhill
„The life of the Buddha“ \According to the Ancient texts and
Monuments of India\, A. Foucher
„Buddha — His life, His Doctrine, His Order“, Hermann Oldenberg
„Buddha“, Jeannine Auboyer
„The Buddha Mimansa“, \The Buddha and his relation to the religion
of the Vedas\, Maitreya
„Gospel of the Buddha“, Paul Carus
„Life of Buddha“, Henry Clarke Warren
„Gautama Buddha in Life and Legend“, Betty Kelen
„The Buddha’s ancient path“, Thera Piyadassi
„The life of the Buddha“, Bhikkhu Nanamoli

„THE LAST DAYS OF SIDDHARTHA GAUTAMA“

SYNOPSIS OF THE BOOK:

The story begins with a small chapter, playing the role of introduction. It represents prince Siddhartha Gautama during the final stage of his austerities. There is actually one thing ahead of him—a starvation death.

Then in the next three chapters, the story goes back to the early years of the prince, spent in the capital city of Kapilavastu. The first part ends with the decision of the prince to forsake the palace, in quest of salvation from the earthly suffering.

Part two describes the wandering of the prince through the lands of Magadha, a big kingdom in North India. It represents his meetings with the king of Magadha, with two famous religious teachers, and with some ascetics and other wanderers. After the final austerities undertaken by the prince, he is actually saved from the starvation death by a young woman, named Sujata, who lives in a village nearby.

Part three starts with the new steps taken by the prince, realizing that the extremes in life should be avoided. Soon after diverted from the death, he is to achieve enlightenment. Sited under a big tree asvattha, in the course of the night, during the full moon, he achieves the true knowledge of the world and the earthly matters. After that night he claims to be fully enlightened, and starts to preach.

The fourth part represents the initial deeds of the Blessed One, and his sermons after the night of the enlightenment. It shows the conversion of the first lay followers and the growing of the community that is to be called Sangha. This part ends with the conversion of the three Kassapa brothers, fire worshipers, together with their numerous followers. At the end it shows also the meeting of the Blessed One and the king of Magadha.

The epilogue comprises in brief the forty five years of preaching of the Blessed One, following the time after his enlightenment.

ОТ ИЗДАТЕЛЯ

Щастлива „случайност“ бе за мен срещата с тази книга. Роман, поема, приказка... Българската будистка сутра на Андрей Киряков е изящен, поетичен и мъдър текст за живота на Сидхарта Гуатама. Тя е думи, написани с любов за Принца, който имаше всичко, но — потресен от вечното човешко страдание, изостави всичко и тръгна да търси своето и на хората Освобождение. Изключително леко и увлекателно авторът разказва за основни периоди от живота на Пробудения, и особено за неговите последни дни преди Просветлението. Разказва за изпитанията, през които е минал и на които сам се е подложил принц Гуатама, за да стигне до истината за колелото Самсара и Средния път, до мъдростта на баланса и умереността. Андрей Киряков не само е стъпил на автентичните древни текстове за Буда, но и като истински писател-изследовател е пътешествал месеци наред из местата, по които е бил и Буда. Вдишвал е въздуха и ароматите, които е вдишвал и Пробудения, седял е под дървото, под което е медитирал Учителят на човечеството.

Книгата, която държите в ръцете си, носи този аромат и тази мъдрост, носи просветлението, което излъчва самият живот на Буда. Нейните думи, обърнати и към младите, и към по-възрастните читатели, съдържат почитание и любов към създателя на учението, дошло да даде на хората знание за тяхното освобождение.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.